

December 2020 כסלו תשפ"א editie 78/4 (digitaal)

ALEH עולה

UITGAVE VAN IRGOEN OLEI HOLLAND • בטאון ארגון עולי הולנד

CHOELIOT -
SDE NECHEMIA
80 JAAR - P. 35

Jitschak en Ofra
Pimentel

VOOR ALLE LEDEN VAN DE IRGOEN OLEI HOLLAND CONTRIBUTIE 2021

De contributie voor kalenderjaar 2021 bedraagt 275,- sjekel maar wie meteen betaalt krijgt korting! **NIS 250,-**

Volgens ons Huishoudelijk Reglement gaat de verplichting tot betalen in op 1 januari. Maar u mag best eerder betalen. Gewoon meteen doen, bijvoorbeeld!

Dan betaalt u maar 250 sjekel. Wij verzoeken u wel om de contributie vóór 1 april te voldoen. De korting vervalt op 1 april. Daarna betaalt u 275,- sjekel .

En verder:

Personen onder de 40 jaar betalen NIS 100,- en alle oliem chadasjiem zijn gratis lid gedurende hun eerste jaar in Israël.

Betalingsmogelijkheden:

- * **Telefonisch per creditcard** (Visa of Isracard)
Bel daarvoor naar Chris op het IOH-kantoor: 03-5625611.
- * **Per bankoverschrijving: 20-494-237069**
Vermeld duidelijk uw naam en woonplaats.
- * **Per check:** deze graag opsturen (niet aangetekend) naar het IOH kantoor:
IOH, Oranim 1, Givat Shmuel 5405201.

Heel veel dank, dat u ons in staat stelt onze werkzaamheden voort te zetten, voor uzelf en anderen!

**OP 17 MAART 2021 ZIJN ER IN NEDERLAND
VERKIEZINGEN VOOR DE TWEDE KAMER.**

ALS JE WILT KUN JE MEEDOEN!

Ben je (nog) Nederlander en heb je ouder wordende familieleden of eigendommen in Nederland? Of zou je graag willen, dat er iets verandert in het stemgedrag van Nederland ten aanzien van Israël in de Verenigde Naties? Of vind je, dat jij en je kinderen zowel de Nederlandse als de Israëlische nationaliteit moeten kunnen hebben?

Er zijn heel wat redenen te bedenken om te stemmen!

Wie als kiezer geregistreerd staat en in het verleden al stemde, heeft in de maand november een mail met informatie gekregen. Kreeg je dat niet? Controleer dan of je nog wel geregistreerd staat: verkiezingen@denhaag.nl

Ben je niet geregistreerd in Den Haag, doe dat dan alsnog, want zonder registratie kun je niet meedoen:

Kijk op de website www.stemmenvanuithetbuitenland of neem contact op met Michiel Reijnen: kbn.verkiezingen@denhaag.nl

Michiel is Projectmanager Kiezers buiten Nederland.

December 2020 כסלו תשפ"א
Jaargang 78 nummer 4 (digitaal)

Oplage: 900

Aleh is een uitgave van Irgoen Olei Holland.
Copyright © Irgoen Olei Holland.

REDACTIE

Ya'akov Almor
Bart Berman
Chaya Brasz
Rob Coopman
Eldad Kisch

AAN DIT NUMMER WERKTEN MEE

Baruch Bar-Tel, Tsvi Bar-Rav, Chris Bonfeel, Refael David, Chawa Dinner, Jochanan de Graaf, Abel de Jong, Ruth de Jong, Gila Kedar, Eldad Kisch, Rob Heiden Heimer, Ini Lederer, Judith Millul, Hilde Pach, Ratna Pelle, Eliahoe Philipson, Harry Polak, Navah Verhoeven, Ita Vos, Albert de Vries, Moshe-Mordechai van Zuiden.

VORMGEVING

Efrat Sraya

DRUKWERK

Hauser Printing

ADVERTENTIE-ADMINISTRATIE

Kantoor IOH
tel: 03-5625611 fax: 03-5625575
ioh@netvision.net.il; www.ioh.co.il

REDACTIEADRES Aleh

e-mail: Alehigh@gmail.com

fax: 03-5625575

IOH - t.a.v. redactie Aleh

Oranim 1, 5405201 Givat Shmuel

Bijdragen als e-mail attachment.

Ingezonden stukken in Word formaat (*.doc file).

Foto's als JPG bestand, min. 500 KB.

LIDMAATSCHAP

Aleh wordt toegezonden aan alle leden van de IOH.

Lidmaatschap voor het verenigingsjaar 2020 bedraagt per 1 april NIS NIS 275,-.

ABONNEMENTEN

In Nederland € 45,- per jaar.

Buiten het eurogebied \$ 70,- per jaar.

De redactie van Aleh en het hoofdbestuur van Irgoen Olei Holland zijn niet verantwoordelijk voor de inhoud van de advertenties. Anonieme bijdragen en brieven worden niet geplaatst. In uitzonderlijke gevallen wordt de naam op verzoek geheim gehouden. Plaatsing van een ingezonden brief betekent niet dat de redactie zich met de inhoud verenigt. De redactie behoudt zich het recht voor om ingezonden stukken in te korten, te redigeren of niet te publiceren.

4	Van de voorzitter
5	Van de redactietafel
6	Uit kantoor geklapt
7	Personalia
8	Chanoeka ▶ Eljahoe Philipson
10	Tijdsbeeld ▶ Aankomst, Ya'akov Almor
12	Tijdsbeeld ▶ Ma nisjtanna, Jochanan de Graaf
14	Boekbespreking ▶ Oisterwijk, Chaya Brasz
16	Columns ▶ Baruch Bar-Tel, Refael David
19	Van de afdelingen
20	Uit de ouderhuizen
23	Jad Davids
24	TAAL ▶ Pinat Ivriet, Chawa Dinner
26	TAAL ▶ Nederlands, o.a. Eldad Kisch
28	Lezers schrijven
29	Geschiedenis ▶ Jiddisje Koerant, Hilde Pach
32	Boekbespreking ▶ Jeugdbewegingen, Chaya Brasz
35	Boekbespreking ▶ Choeliot 80 jr, Chaya Brasz
38	Oliem en Olot ▶ Watersnood, Abel de Jong
40	Oliem en Olot ▶ Interview, Navah Verhoeven
43	Gedichten
44	Columns ▶ Ya'akov Almor, Albert de Vries, ▶ Moshe-Mordechai van Zuiden, ▶ Ruth de Jong
53	Joods Nederland ▶ Harry Polak
55	Nieuws uit Nederland ▶ Ratna Pelle

Licht in de duisternis

Met het verschijnen van deze digitale editie staat Chanoeka alweer voor de deur. Het is een letterlijk lichtpunt voor mij. Van jongs af aan is het een van mijn favoriete feesten. Ik heb in een eerdere editie al uitgebreid over mijn chanoekia. Toeval of niet: het is ook het feest dat verbonden is aan mijn huwelijk; op de tweede dag Chanoeka stonden we onder de choppe in Jeruzalem en sindsdien is het dubbel feest bij ons thuis als we de twee lichtjes aansteken. We hebben de gewoonte ieder jaar iets bijzonders te organiseren en dit jaar is het mijn beurt. Dit jaar zal ik creatiever moeten zijn gezien de beperkte opties, maar dat gaat vast goed komen.

Ook overdrachtelijk is er licht in de duisternis te melden. We hebben recent eindelijk lichtpunten gezien in het bestrijden van Covid-19. Er zijn al meerdere doorbraken gerapporteerd in vaccinatiemiddelen op verschillende plekken ter wereld inclusief in Israël en voorzichtig kunnen we uitkijken naar het einde van deze al veel te lange donkere tunnel. Ik ben heel benieuwd hoe we de komende maanden door zullen komen: hoe fijn zou het zijn als we elkaar weer gewoon kunnen ontmoeten. De optimist in mij hoopt dat de meest gunstige vooruitzichten die nu gegeven worden, bewaarheid zullen worden.

Mazzeltof

Ik wil ons trouwe lid Elma Stibbe-van Adelsberg van harte mazzeltof wensen met het verheugende nieuws over haar zoon Eytan Stibbe! Als alles volgens de planning verloopt

wordt hij de tweede astronaut ooit die namens Israël de ruimte gaat verkennen. Een heel bijzondere mijlpaal en wij wensen uw zoon Eytan veel succes in zijn missie en de voorbereidingen. Tevens wil ik Ini Lederer van harte mazzeltof wensen met haar 99ste verjaardag! Als immer actieve voorzitter van de afdeling Haifa en bovendien lid van het Hoofdbestuur, neemt zij actief deel aan al onze Zoom vergaderingen en verzorgt steeds de notulen met een puntje op de i. Nog vele jaren in gezond en simche!

Contributie

In deze Aleh vindt u onze jaarlijkse oproep om de contributie voor de IOH te voldoen. Al jaren is de hoogte ongewijzigd gebleven maar we hebben dit jaar wegens de bijzondere omstandigheden het lidmaatschap verlaagd naar 250 NIS tot 1 april 2021. De activiteiten zijn aan de ene kant via Zoom verlopen waaraan we minder uitgaven hebben gehad, maar aan de andere kant zijn de vaste kosten zoals voor personeel, de huur en bijkomende uitgaven ongewijzigd gebleven. Ook het uitgeven van de Aleh, financiële ondersteuning via onze fondsen Keren Mejochedet en het Leningsfonds gaan onverminderd voort. Met het voldoen van de contributie stelt u ons niet alleen in staat onze doelstellingen te verwezenlijken maar ook continuïteit te waarborgen. Tot slot wil ik u erop wijzen dat, mocht de hoogte van de contributie een bezwaar vormen, gelieve contact op te nemen met het kantoor, het afdelingsbestuur of onze penningmeester zodat we hiermee rekening kunnen houden.

Namens het bestuur wens ik u allen een Chanoeka sameach!

Gideon van der Sluis,

Voorzitter@ioh.co.il

DE VERSCHIJNINGSDATA VAN ALEH IN 2020

Editie	Uiterste inzenddatum kopij	Verschijningsdatum omstreeks
79/1 Pesach en Sjoanummer	15 januari 2021	15 maart 2021
79/2 Zomernummer	15 april 2021	15 juni 2021

SPELING IN SPELLING

De redactie van Aleh doet altijd haar best consistentie aan te brengen in de spelling. Levend buiten Nederland blijkt dat echter een nogal lastige taak te zijn.

Vooraf wie hier lang is, ervaart een behoorlijke vervreemding van

het nu in Nederland gebruikelijke woordbeeld. Neem alleen al de verkeersborden die we tegenkomen, zodra we een ritje maken. Op die borden staan plaatsnamen meestal volkomen anders weergegeven, dan in de 'Moderne spelling van Hebreeuwse en Jiddisje woorden in het Nederlands'. Is het Herzliyah of Herzlia? Be'er Sheva of Beër Sjeva? Die moderne spellingwijzer vind je terug op het internet en hoewel de Stichting, die hem maakte inmiddels is opgeheven, zal de inhoud daar nog tot 2022 blijven staan: <http://www.sofeer.nl>.

Als je die spellingwijzer te streng gebruikt en daarmee aan de lezer oplegt, ontstaan er ergernissen. Wij zijn nu

eenmaal een groep immigranten met een 'eigen taaltje', dat is ontwikkeld in een ander dan ons oorspronkelijke taalgebied. Als het om het 'loaziet' gaat, de weergave van Hebreeuwse woorden in Latijnse letters, domineert bij ons het Engelse woordbeeld. Vooral bij eigennamen lopen we vast, want de Nederlandse Jacob die zijn Hebreeuwse naam al decennia lang schrijft als Ya'akov, herkent zichzelf werkelijk niet in Jaäkov.

Aardig zijn ook de discussies over het nu al enige tijd door ons gebruikte woord Alia. Met een hoofdletter omdat een van ons vond, dat we het niet moeten verwarren met het Latijnse woord 'alia' in bijvoorbeeld 'inter alia'. Na veel discussie over Alijah, Aliya, Aliyah enzovoorts, vonden we in een boekje van het Tarboetressort uit 1947 het woord Aliah, wat dan toch wel heel dichtbij het modernere Alia komt, waar we nu aardig aan gewend raakten. Met spelling moeten wij maar wat blijven spelen en daarom zijn we niet altijd 'volgens het boekje'.

Chanoeka sameach!

De redactie

Luister even naar Ritme van de Regen - Rob de Nijs
<https://www.youtube.com/watch?v=atBHigLPeig>
[met dank aan MM]

UIT KANTOOR GEKLAPT

Deze keer willen we het even hebben over het correct ontvangen en zien van IOH-brieven op de e-mail.

De IOH maakt gebruik van twee landelijke mailinglijsten. De eerste lijst is de IOH-mail van Google Groups, die zo'n 2,500 emailadressen bevat van Nederlanders in Israël. Aan hen sturen we berichten van algemene aard. De tweede lijst, de Chimp-mailinglijst, stuurt uitsluitend berichten naar leden van de IOH.

Zo wordt de uitnodiging voor de jaarlijkse Algemene Ledenvergadering met het Chimp-programma verstuurd en in de huidige tijd informeren we u hiermee ook over Zoom-activiteiten. Deelname aan deze digitale Zoom-bijeenkomsten is niet gebonden aan een afdeling; alle leden kunnen aan alle Zoom-sessies meedoen!

Vanzelfsprekend worden berichten van algemeen belang tegelijk per 'gewone' post naar onze niet-digitale leden gestuurd.

Nu hebben we begrepen dat lang niet alle leden van de IOH onze Chimpmail-berichten, die uitsluitend aan IOH-leden zijn gericht, openen. Daarvoor kunnen verschillende redenen zijn:

- U heeft een ander emailadres in gebruik genomen – laat dit a.u.b. weten opdat we uw emailadres kunnen corrigeren.

- U bent gestopt met emailen – laat dit a.u.b. weten opdat de digitale berichten gedrukt per post aan u toegestuurd kunnen worden.

- Onze Chimp-berichten komen in uw Spam of Social Folder terecht – u moet dan eenmalig in de instellingen van uw emailprogramma aangeven, dat Chimp-berichten bonafide zijn en u deze in de inbox wilt ontvangen.

Emailprogramma's openen niet altijd automatisch alle delen van een bericht, met name foto's en plaatjes blijven soms versleuteld en daardoor onzichtbaar in het bericht. Om dit laatste te corrigeren staat er bovenaan elk Chimp-bericht een link met de mededeling dat, als u op de link drukt, u het complete bericht met foto's in uw browser kunt bekijken. (Dit kunt u dus doen als de mail veel stippellijnen, uitsluitend tekst en geen foto's of kleur vertoont).

Om onze berichten voortaan permanent correct te blijven zien en de foto's en plaatjes automatisch te laten openen, kunt u het volgende doen.

1. Onderaan ieder Chimp-bericht staat: update subscription preferences: (<https://ioh.us11.list-manage.com/profile?u=9dc7fdcab7d6a6b5cec40445f&id=66255a0696&e=9ed8360504>)

Als u daarop klikt, krijgt u een email toegestuurd met als titel: "IOH Mailing List: Profile Update".

2. Open de email met de titel "IOH Mailing List: Profile Update".

3. In deze e-mail gaat u naar de optie "update your preferences" en vinkt u de optie "HTML" aan in plaats van "plain version". Nu zou u voortaan alle e-mails in complete vorm met grafische toevoegingen moeten kunnen zien.

Hopelijk helpt deze informatie om alle berichten van de IOH correct te ontvangen.

Ik wens u een gezonde winter toe en Chanoeka Sameach!

Chris Bonfeel

Adverteren in Aleh doet verkopen!
Advertentietarieven worden op aanvraag verstrekt door het kantoor van de IOH

פרסם ב"עלה" ותגיע לאלפי קוראים!
לקבלת תעריפי פרסום אנא פנה למשרד ארגון עולי הולנד

Advertise in Aleh and reach many thousands of readers!
For advertising rates please apply to the office of Irigoien Olei Holland

PERSONALIA

Overleden

Mw. Edna Aronson-Steinhardt, Omer

Mw. Navah Barzilai, Haifa

Mw. Rina Barzilai-Pommeranz, Haifa

Dhr. Miko Behar, Hod Hasharon

Dhr. Dick Ben Dor (Boekebinder), Kiryat Ono

Mw. Ruth Cahan-Karsel, Jeruzalem

Mw. Hanna Cohen-Aharounoff, Bat Yam

Mw. Juliette Engelder-Rodrigues de Miranda, Herzliya

Dhr. Jaap de Haas, Herzliya

Mw. Nurit de Haas-Hegt, Haifa

Dhr. Abel de Jong, Peki'in

Mw. Betty Ninary-de Jong, Herzliya

Dhr. Hans Nathan Noach, Be'er Sheva

Mw. Chana Rinat-Tov, Modi'in

Mw. Hadassa Rozen, Kiboets Dovrat

Dhr. Joseph (Bob) Verveer (Haifa/Atlit)

Dhr. Ya'akov Arye Zamin, Jeruzalem/Rehovot

Mw. Marijke Belinfante-van Vlaanderen, Ashkelon

Mw. Marijke Nihom-Sluijser, Netanya

יהי זכרם ברוך

Geboren

Kleinzoon voor Sara en Benzi

Halevy Levin – Zion

Kleindochter en 2

achterkleindochters voor

Meriam en Shlomo Haringman

מזל טוב והרבה נחת!

Oliem

Jair en Talia Eisenmann

Robert Hein Plas

Familie Jinon Samson

ברוכים הבאים!

DOCOSTORY LTD

Uw verhaal is een BOEK WAARD

Wij zijn gespecialiseerd in het **documenteren** en **schrijven** van **biografieën**, **in het Ivrut**, Nederlands en Engels. Laat uw levensverhaal vereeuwigen door een professioneel team.

Miriam Dubi Gazan, geschiedschrijver

TEL: 972-9-741 94 71 • FAX: 972-9-746 48 67

MOBIEL: 054-740068

miriamdubi@bezeqint.net • www.docostory.com

DOOR
RABBIJN
ELIJAHOE
PHILIPSON

SJABBATLICHT EN CHANOEKALICHT

Chanoeka is een sprekend voorbeeld van het demonstreren van: “Wij zijn Joods.” We moeten de lichten het liefst bij de voordeur of voor de ramen aan de straatkant aansteken (פרסום הנס).

Een interessant verschijnsel bij ons Joden is, dat we allemaal onze eigen minhagiem hebben, terwijl er bibliotheken volgeschreven zijn met regels en halachot. Een treffend voorbeeld daarvan is de viering van de feestdagen.

Al zijn we niet allemaal even ‘vroom’, of om het anders te formuleren: al staat niet iedereen op het zelfde niveau wat betreft het naleven van de mitswot van de Tora, toch worden bepaalde tradities door een grote meerderheid op de ene of de andere manier gevierd. De een loopt op sjabbat een uur naar sjoel, de ander komt met de auto, terwijl de sjoel vijf minuten van huis is. En sommigen gaan na kiddoesj naar het voetballen... Maar een ding is duidelijk: vrijdagavond, Sederavond, Kol Nidre en Chanoeka zijn hoogtepunten voor iedereen die een beetje bewust Joods is.

Ofschoon ik geen socioloog ben, heeft dit volgens mij waarschijnlijk iets te maken met ons eeuwenlange verblijf in galoet. Als onze omgeving in de gola ons daar al niet aan herinnert, dan toch willen wij Joden zelf onderscheid maken. En sjabbat is geen zondag; Pesach is geen Pasen. Wat vieren we dan? Jetsiat Mitsrajiem, de uittocht uit Egypte van ons volk. En ‘zij’? Zoek dat maar op Wikipedia. Wij steken geen knallend vuurwerk af op oudejaarsavond, maar overpeinzen onze levensweg gedurende de eerste tien dagen van het op Rosj Hasjana begonnen nieuwe jaar. En Chanoeka dan? Dat valt ongeveer samen met de Kerst. Daar willen we toch echt wel afstand van nemen. Okee, tegenwoordig – met alle oecumene, multi-culti, en Joods, christelijk en moslimoverleg – wordt er nogal wat samen gevierd, maar dat is eigenlijk niets anders dan toneel.

Hierbij een voorbeeld van gehechtheid aan traditie:

Volgens de Halacha steken we de sjabbatkaarsen aan voor het begin van de sjabbat, maar we kennen velen, die (vooral in de winter) daarvoor niet op tijd thuis zijn. Hoe vaak heeft men me niet gevraagd, in mijn functie als rabbijn, wat ze moeten doen. Aangezien het antwoord – ofschoon halachisch heel duidelijk – niet eenvoudig te geven is, kan je dat niet altijd zeggen, want ze doen toch niet wat je zegt – en dat zeggen ze dan ook nog: “Voor mij is het belangrijker dat er sjabbatkaarsen aangestoken worden, doet er niet toe hoe laat.”

Chanoeka is een sprekend voorbeeld van het demonstreren van: “Wij zijn Joods.” We moeten de lichten het liefst bij de voordeur of voor de ramen aan de straatkant aansteken (פרסום הנס).

Wat moet je doen, als je geen חנוכה / מנורה hebt? Dit vertelde mij Mina Warmelink-Vloedgraven, toen ik haar opzocht op haar zesennegentigste verjaardag. Mijn ouders waren ondergedoken op de boerderij van haar ouders, het echtpaar Vloedgraven, in Lemele (Overijssel). De boerderij was klein; het waren eenvoudige mensen, ze hadden niet veel bezittingen. Op de benedenverdieping waren twee kamers: de ene diende overdag als keuken en ‘s nachts als slaapvertrek van haar ouders. De andere kamer was overdag de

eetkamer, 's nachts sliepen Mina, haar man Albert Warmelink en hun baby daar. Boven op zolder zaten mijn ouders verborgen. En later nog twee jongens, plus gedurende een kortere tijd nog een echtpaar.

Toen we Mina vroegen iets van haar herinneringen over die tijd te vertellen, kwam het volgende verhaal naar boven:

Op een keer, in de maand december, was er een kleine brand in de boerderij en dat had te maken met hun onderduikers. Wat was namelijk het geval? Het was Chanoeka. Er waren wel kaarsen op de boerderij (mijn moeder stak daar elke vrijdagavond kaarsen aan), maar er was geen menorah. Een boer heeft voor alle problemen altijd wel een oplossing. Zoals ze daar zeggen: "Als je een boer wilt laten verhongeren en een vis wilt laten verzuipen, moet je een hoop weten."

Daarom maakte Albert een menorah. Hij timmerde een kistje van hout, vulde dat op met aarde en daarin werden kaarsen gestoken. Dat ging een paar dagen goed. Maar toen droogde de aarde en vielen de brandende kaarsen om op de schouw waar deze 'menorah' stond. Zo ontstond er brand. Gelukkig waren ze in staat de brand snel te blussen en was er slechts beperkte schade. Maar deze herinnering was voor altijd in het geheugen van deze nu bejaarde dame gegrift.

Dit Chanoekawonder toont ons hoe zelfs in moeilijke tijden, tijdens de onderduik, onze ouders een enorme 'אמונת ה' (vertrouwen in Hasjem) hadden om Chanoeka, het verhaal van de overwinning van het Joodse volk op hun vijand, te vieren ondanks alles.

De indruk, die dit alles had gemaakt op hun redders, was een ware Kiddoesj Hasjem!

*Lees uitgebreid over de onderduik van het echtpaar Philipson in: Bert Jan Flim, *Omdat hun hart sprak. Geschiedenis van de georganiseerde hulp aan Joodse kinderen in Nederland, 1942-1945*, (Kok Kampen, 1996), pp. 282, 284, 285.

Dit Chanoekawonder toont ons hoe zelfs in moeilijke tijden, tijdens de onderduik, onze ouders een enorme 'אמונת ה' (vertrouwen in Hasjem) hadden om Chanoeka, het verhaal van de overwinning van het Joodse volk op hun vijand, te vieren ondanks alles.

THUISSKOMST

door Ya'akov Almor

Over vier dagen mag ik weer naar buiten. Dan zijn mijn twee weken quarantaine voorbij, opgelegd na terugkomst uit Spanje. Gelukkig behoor ik tot hen voor wie 'zelfisolatie' niet zo'n straf is. Ik kan naar buiten om op mijn terras in de zon of schaduw te zitten of om de bloemen water te geven. In mijn nog lege achtertuin probeer ik dagelijks een stukje aarde om te spitten, in de aanloop naar aanplant deze herfst en winter. Vrienden doen mijn boodschappen en verder kan ik, ook hier op de Negev Hoogten, zo goed als alles online doen.

Mijn reis naar Spanje begon eind juli. Ik had een retour Tel Aviv-Istanbul-Madrid geboekt. "Kan ik gewoon naar Madrid vliegen?" vroeg ik mijn agente. "Je hebt een EU-paspoort, dus dat moet geen probleem zijn," verzekerde zij me. Maar eenmaal om zes uur 's ochtends op het Ben Gurion-vliegveld werd me bij de check-in counter beleefd maar beslist verteld, dat ik niet naar Madrid kon vliegen. "Meneer kan met zijn Nederlandse paspoort via Istanbul naar Amsterdam reizen, maar niet naar Madrid!"

Geen nood, want als doorgewinterde reiziger had ik voor hetere vuren gestaan. Na me bij het ticketbureau te

hebben gemeld, werd mijn vlucht omgeboekt – weliswaar voor een fors bedrag – en kon ik alsnog boarden. Om een lang verhaal kort te maken: pas veertig uur na mijn voordeur midden in de nacht in Mitzpe Ramon te sluiten, stapte ik eindelijk bij mijn Madrileense schone over de drempel.

De terugreis naar Israël, zes weken later, begon gelukkig rond het middaguur. Ik was wel een beetje aan de late kant. Mijn grootste zorg was echter het overgewicht van mijn koffer. Tijdens onze vakantie in Granada en omstreken hadden we heel wat goed ingepakt Andalusisch aardewerk gekocht. Ook had ik (omdat de Spanjaarden minstens even goed koffie kunnen branden als Douwe Egberts) ook zo'n 5 kg koffie bij me.

Koffie, noch koffer bleken een probleem. Zelfs mijn carry-on mocht – nee, moest – op de bagageband. "En nu uw formulier, graag!" "Welk formulier", vraag ik, op de klok kijkend. "Van het Israëlische ministerie van Gezondheid, dat weet u toch?" "Heb geen idee!"

Mevrouw slaakt een diepe zucht en schuift me een blad met een QR-code onder mijn neus.

"Dit!"

Paniek. "Hoe kom ik hier op de wifi?"

Eenmaal online, bezig aan mijn tweede schone zakdoek, vulde ik met bezwete vingers het bijna onleesbare formulier in. Met natte vingers op een smartphone typen is geen sinecure.

De meeste Israëlis hebben geen doopceel, maar die werd wel volledig gelicht. Het ontbrak er nog aan dat ze mijn bankrekening en de maat van mijn ondergoed wilden weten. Aan het einde van het proces zou ik per email een nieuwe QR-code krijgen die mevrouw dan zou kunnen scannen.

Mooi niet.

De per kerende email van het ministerie jubelde weliswaar over een bevestiging, maar gaf slechts een code van zes cijfers.

"Ik moet een QR-code van u zien, meneer, anders kunt u niet mee!"

Inmiddels was er niemand meer aan de counter van Turkish Airlines, behalve de mevrouw en ik.

"U zult het met deze cijfercode moeten doen."

Achter mevrouw doemde een man uit het niets op.

Een heen en weer, in rap Spaans...

De code werd ingevoerd en voilà: verlossing.

Na bijna 45 minuten verdwenen mijn koffers eindelijk in het zwarte gat achter mevrouw. Die mompelde wat en vertrok onmiddellijk.

Op Istanbul Airport was het druk. Daar ik onder normale omstandigheden gemiddeld tweemaal per maand internationaal reis – bijna altijd via Turkije – ken ik deze nieuwe luchthaven als mijn broekzak. De meeste duty-free winkels waren open en ik stond met mijn vaste inkopen en bestellingen in een lange rij bij de kassa.

Niemand vraagt je wat, niemand vertelt je wat. Ook bij het boarden van de vlucht naar Tel Aviv niet. De security check is uiterst streng, maar dat is deze altijd in Istanbul. Niets nieuws.

Tien uur 's avonds. Toen de vliegtuigdeur eenmaal geopend was, luidde in het Hebreeuws een aankondiging: "Houd uw gezondheidsverklaring gereed voor inspectie!"

Langzaam liep het bomvolle vliegtuig leeg.

Midden in de gang naar de 'Rotunda', de centrale omloop van Terminal 3, is er een 'roadblock' geplaatst. Een aantal tafels, bezet door jongelui met laptops, met rijen witte plastic stoelen voor wachtenden. Iedere passagier wordt ondervraagd.

Brutaal als de beul drong ik naar voren en hield mijn telefoon in de lucht. Ik werkte me door een groep orthodoxen heen, die vanwege hun angst voor technologie en smartphones geen online formulier hadden ingevuld. Vervolgens liep ik langs vier wat verloren kijkende Grieks-orthodoxe priesters en meldde me bij een tafel.

Ik liet het formulier op mijn telefoon zien en vervolgens de bevestiging.

"Uw naam?"

Ik duwde de telefoon onder de neus van de snotneus. "Zoek dit maar even op, alles is gechecked en ik heb haast. Er wordt op me gewacht."

"Niet zo snel, meneer. Ik moet u eerst in het systeem vinden en dan heb ik een aantal vragen."

Vervolgens – hij had me na tien seconden gevonden – begon hij nogmaals alle vragen te stellen die ik in Madrid al ingevuld en beantwoord had.

Bij de derde vraag – ik woon tenslotte al veel langer in Israël dan ooit in Nederland – verloor ik mijn geduld.

"Wat is dit voor flauwekul? Verborgene werkloosheid? Dit staat allemaal op het formulier."

"Ja maar meneer, dat kan ik niet zien! Ik weet ook niet waarom, misschien vanwege privacyregels."

Met stomheid geslagen kwam ik er uiteindelijk vandaan. Dik vijf uur na aankomst op Ben Gurion draaide ik midden in de nacht het slot van mijn voordeur in Mitzpe Ramon open en stapte eindelijk over de drempel.

scan my QR Code and go directly to my Website

MA NISJTANNA

door Jochanan de Graaf

Ba'alei Kri'a laajenden vanuit huis met de Choemasj voor zich en de opgeroepen zeiden hun berachot tegen hun laptop of iPhone. Maar men was bij elkaar. Het sjoelbezoek on-line overtrof het reguliere sjoelbezoek in de tijden daarvoor.

Waarin verschilde Jom Hakippoeriem 5781 van alle andere Jemei Hakippoeriem? Net als in de Haggada kunnen we allemaal wel een rijtje antwoorden bedenken. Het moeilijkste is wel het gemis van elkaar, van kinderen en kleinkinderen, van vrienden en van kille-leden in sjoel, net als ook de Seider en de eenzame vrijdagavonden thuis.

Desondanks is voor onszelf – wonend in Israël – deze Jom Kippoer een heel spirituele ervaring geweest, die wij beleefden samen met een kleine duizend Joden in de Liberaal Joodse Gemeente (LJG) Amsterdam en LJG Gelderland (waar wij nog steeds lid zijn), in Israël en in andere buitenlanden zoals Suriname en de VS.

Dat kwam zo.

Medio maart, toen de COVID-crisis de wereld overviel, hoorden we van bevriende jongere leden van LJG Amsterdam over de Zoom-diensten die ze organiseerden. Iedereen zat thuis en zowat iedereen deed mee. Rabbijnen en chazzaniem lazen, leerden en zongen vanuit hun studeerkamers, met het virtuele interieur van de sjoel in Amsterdam Zuid als achtergrond. Ba'alei Kri'a laajenden vanuit huis met de Choemasj voor zich en de opgeroepen zeiden hun berachot tegen hun laptop of iPhone. Maar men was bij elkaar. Het sjoelbezoek on-line overtrof het reguliere sjoelbezoek in de tijden daarvoor. En dat allemaal dankzij 'DICHIBUR', een team van enthousiaste jonge vrouwen en mannen, die met weinig vallen en steeds weer opstaan een perfect functionerende audiovisuele opstelling en internetverbinding alsmede de communicatie met de leden in stand houden.

Foto's: Stichting Dierense Sjoel

Ook nu hadden we dezelfde ervaring als bij Kol Nidrei: we keken er naar en waren er bij en betrokken als nooit tevoren. Moesaf en Alenoe leken zelfs indrukwekkender dan in de voorgaande jaren, misschien wel juist omdat niet alleen de tijd wegviel terwijl we terugkeerden naar de Tempeldienst, maar ook bestond er geen afstand meer tussen ons die over bergen en dalen, oceanen en zeeën dit met elkaar mochten beleven.

Voor LJG vrienden in Israël en elders bood deze nieuwe situatie een onverwachte gelegenheid om mee te doen en oude vrienden in Nederland weer te zien en te horen. Wij zijn nu ook bij de lern-bijeenkomsten, voorafgaand aan de Sjachariet diensten. Zo'n tien tot twintig mensen bespreken dan de parasja van de week en delen hun Joodse kennis en persoonlijke inzichten met elkaar. Naar ik heb begrepen, heeft de inbreng vanuit Israël een nieuwe dimensie toegevoegd aan de gedachtenwisseling en wij van onze kant leren weer veel van hen.

Intussen werden in Amsterdam plannen bedacht om de Hoge Feestdagen èn in sjoel èn via Zoom te gaan organiseren en de andere kehillot erbij te betrekken. Bovendien kwam er een initiatief om, voorafgaand aan de verschillende diensten, telkens drie mensen te laten vertellen over hun ervaringen in het afgelopen jaar en hun verwachting voor de toekomst.

Zelf mocht ik vóór Kol Nidrei vertellen over de Israëlische kijk op het begrip kwetsbaarheid en hoe kwetsbaar we hier zijn voor de vijanden rondom ons en misschien nog wel meer voor de naïviteit waarmee vanuit Nederland naar de toestand hier gekeken wordt.

We hebben niet mee kunnen doen met de Rosj Hasjana-diensten in Amsterdam, maar we waren erbij op Jom Kippoer tot de Mincha-dienst. LJG Gelderland organiseerde namelijk een eigen Jizkor, waar de namen van onze overleden geliefden werden genoemd. Dat was een heel intieme gebeurtenis en we waren blij om het met elkaar te kunnen beleven.

Kol Nidrei 'corona-proof' in de Amsterdamse sjoel was tegelijk onwettelijk en vertrouwd. We keken ernaar van buitenaf en waren er op hetzelfde moment middenin. De bekende melodieën werden gezongen door de chazzan en de helft van het koor op minstens twee meter afstand van elkaar. We telden niet meer dan dertig aanwezigen, maar de dienst verliep eigenlijk als vanouds. Omdat het in sjoel was, konden alle Sifrei Tora uitgenomen worden tijdens het zingen van Kol Nidrei. De Petichot werden uitgevoerd door de Gabbai namens leden die vanuit hun huiskamer toekeken en bedankten voor de mitswa. Het was indrukwekkend en ontroerend hoe ieders rol in deze eeuwenoude voorstelling traditioneel bleef en daarmee ook in deze nieuwe en verrassende vorm de emoties en gevoelens van Kol Nidrei kon dragen.

Sjachariet en Moesaf de volgende dag verliepen even intensief. De Tora-lezing was uit het echte Sefer – de opgeroepen voor Alia zeiden of zongen hun Berachot en kregen hun Miesjeberach on-line. De Gabbai deed Hagbe en Gelila namens leden die deze mitswot vanuit hun huiskamer in ontvangst namen. De Maftira was zelf in sjoel en gaf een prachtige persoonlijke toelichting bij haar lezing. Ook nu hadden we dezelfde ervaring als bij Kol Nidrei: we keken er naar en waren er bij en betrokken als nooit tevoren. Moesaf en Alenoe leken zelfs indrukwekkender dan in de voorgaande jaren, misschien wel juist omdat niet alleen de tijd wegviel terwijl we terugkeerden naar de Tempeldienst, maar ook bestond er geen afstand meer tussen ons die over bergen en dalen, oceanen en zeeën dit met elkaar mochten beleven.

OISTERWIJK, EEN OUDE KEHILLA AAN VERGETELHEID ONTRUKT

door Chaya Brasz

Rob Heiden Heimer meldde deze zomer vanuit Beth Joles, dat hij van een hem bekende familie Treuhertz in Engeland had vernomen, dat in Oisterwijk een plaquette was onthuld op de oude synagogemuur. Verbaasd schreef hij: "In de periode 1953-1958 ben ik elke vrijdagavond uit Oisterwijk naar Tilburg gereden om te helpen daar in de synagoge het vereiste aantal mannen aan te vullen. Van een synagoge in Oisterwijk wist ik niets af!"

De mediene is een dankbaar onderwerp voor Nederlands-Joodse geschiedenis en hoewel we eraan gewend zijn geraakt dat de meeste kehillot hun einde opgedrongen kregen in 1940-'45 en de herinnering dientengevolge ook vooral daaraan is verbonden, ging dat in sommige plaatsen toch anders. De Joodse gemeente Oisterwijk in Brabant is daarvan een goed voorbeeld. Hoewel er ook later nog Joden woonden, eindigde het bestaan van de onafhankelijke Joodse gemeente daar al veel eerder, in het prille begin van de twintigste eeuw met de samenvoeging bij de Joodse gemeente in Tilburg. Zelfs de herinnering aan een Oisterwijkse synagoge was in de naoorlogse jaren vijftig voor de jonge Rob Heiden Heimer niet zichtbaar meer aanwezig. Daarom wist hij daar niets over. Het is dan ook extra bijzonder dat er in de eenentwintigste eeuw een Stichting Behoud Joodse begraafplaats werd opgericht, in de eerste plaats om de begraafplaats in stand te houden en van daaruit ook een herinnering aan de Joodse gemeente met een synagoge als onderdeel van de lokale geschiedenis. Voorzitter van die stichting is Kees Welmers. Hij en de andere in dit veld actief geworden Oisterwijkers werden deel van een interessant project, dat alle verwachtingen overtrof. Aan Rob Heiden Heimer schreef Welmers het volgende terug:

"In Oisterwijk is vanaf ongeveer 1760 tot 1811 een huissynagoge geweest, die enigszins was ingericht als synagoge met een ark en Torarollen. In 1811 is er een nieuwe synagoge gebouwd. Vermoedelijk is de oude huissynagoge afgebrand (bij een grote brand in 1810 in het centrum van Oisterwijk). De nieuwe synagoge heeft er gestaan tot 1908 en is toen afgebroken omdat de Joodse gemeente Oisterwijk samengevoegd werd met die in Tilburg. Een aantal jaren geleden is het steegje naast de plaats waar de synagoge heeft gestaan benoemd als Jodenkerksteeg."

De pinkasiem. Foto:
Bibliotheca Rosenthaliana

Pinkasjem

Waarom werd het project zo bijzonder? In de Bibliotheca Rosenthaliana in Amsterdam bleken zich onder de veilige hoede van conservator Rachel Boertjens vier oude, handgeschreven 'pinkasjem' te bevinden van diezelfde reeds lang door de tijd opgeslokte kehilla in Oisterwijk. In Leiden nam Jenneken Schouten, een jonge studente Hebreeuws, Aramees en Jiddisj de vertaling op zich van de moeilijk leesbare handschriften en rondde ook haar studie met dit onderwerp af. Voor haar een heel succesvol en veel geprezen werkstuk, dat een hoge waardering kreeg. En zo kwam tegelijkertijd de vertaling naar goed Nederlands van die pinkasjem en een memorboek tot stand, deskundig begeleid door dr. Bart Wallet, universitair docent politieke geschiedenis aan de Vrije Universiteit Amsterdam en Joodse geschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam.

Het project kreeg een slotakkoord op 16 juli 2020 toen burgemeester Hans Janssen en rabbijn Albert Ringer (LJG-Rotterdam en Tilburg), geassisteerd door voorzitter Sjef van den Bijgaart van de Werkgroep struikelstenen Oisterwijk de plaquette onthulden, die is bevestigd aan een oude muur die waarschijnlijk onderdeel was van de omheining rond de oudste synagoge van Oisterwijk. Het initiatief voor de plaquette ontstond in 2019 toen de eerste elf struikelstenen werden gelegd, waarvoor drie broers Treuhertz uit Engeland overkwamen. Na het leggen van de struikelstenen besloten zij om een plaquette te schenken, maar door corona konden ze de onthulling niet zelf bijwonen.

**Tekst (van takanot) in een pinkas.
Foto: Bibliotheca Rosenthaliana**

Bovendien is de vertaling van Jenneken Schouten uitgegeven bij de lokale historische uitgeverij **Kwartier van Oisterwijk**. Dit 'Pinkas en Memorboek van de Joodse gemeente Oisterwijk' bevat de volledige vertaling van de in de jaren 1764, 1770 en 1781 gedateerde pinkasjem en memorboek. Het is een prachtig boek geworden met heldere verklarende hoofdstukken en voorzien van een door Rachel Boertjens van de Bibliotheca Rosenthaliana en dr. Bart Wallet geschreven academisch verantwoorde inleiding over de betekenis van dergelijke pinkasjem.

De boekpresentatie en de onthulling van de plaquette op 16 juli 2020 zijn respectievelijk te bekijken via <https://youtu.be/8P0bepPKNfI> en <https://youtu.be/b0jen-1OtzM>

Het boek is aan te schaffen via **Kwartier van Oisterwijk** en het kost € 24,95 plus verzendkosten.

Jenneken Schouten aan het werk in de 'Stijkkamer' van de Bibliotheca Rosenthaliana. Foto: Niek Stam

Onthulling plaquette door burgemeester Hans Janssen en rabbijn Albert Ringer. Foto: Mathijs Welmers

OVER LELIES

In een vorige Aleh (78/2) stond een artikel over de Madonnalelie, geschreven door Ruth de Jong-Hotze uit Peki'in. Met haar instemming geef ik hieronder een uitbreiding van haar verhaal.

Ruth vermeldde dat de bollen van de Candidum lelie – doordat die in de Kruisvaardertijd de naam Madonnalelie kreeg en commerciële waarde verwierf – door vandalen werden uitgegraven en naar Europa verkocht. Toen ging het met het aantal bloemen snel bergafwaarts, ze werden zeldzaam.

Bloembollen hebben om in bloei te komen een koude-behandeling (vernalisation) nodig, die commercieel in koelcellen wordt gegeven. De wilde lelie, *Lilium candidum*, groeit in de bergen. Het gaat hier niet over het lelietje van dalen oftewel meiklokje, *Convallaria majalis* (volgens de Dikke van Dale). Over vandalen komen we later nog te spreken.

Ik heb in 1984 aan een gekweekte soort gewerkt, die ik moest vergelijken met de wilde soort die op de Carmel groeit. De gekweekte soort heet Shosha, want niet alleen is Shoshan (שושן) lelie in het Ivriet, maar toevallig heette ook de kweekster zo.

Ik heb bij haar in Moshav Lachish een tiental stengels met open bloemen gehaald en ben daarmee naar de Carmel gereden. Daar had ik een afspraak met iemand van de Haganat Hatevah (Natuurbescherming) om mij de plek op de helling van de Carmel te wijzen. Aangezien het om een beschermde bloem gaat was hij ook mijn beschermer in geval iemand mij zou 'betrappen' – of zelfs de politie me aan zou houden – met mijn armen vol bloemen.

De paaslelie, *Lilium longiflorum* (met een lange bloem) is voor liefhebbers een aantrekkelijke bloem, maar velen krijgen in een afgesloten ruimte hoofdpijn van de overweldigende geur. Als de bloem open gaat komen de witte stamper en de gele meeldraden naar buiten. Het stuifmeel is erg plakkerig.

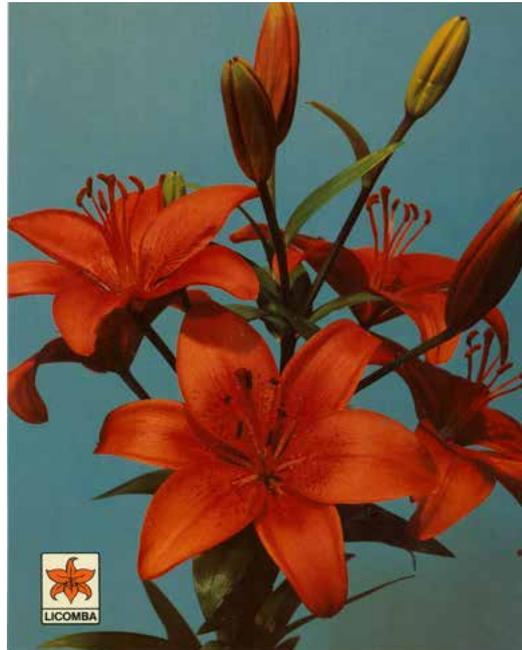
Onze buurvrouw is niet rijkelijk door de natuur met schoonheid bedeed; we noemen haar Cinderella. Zij kwam op een dag, dat ik een boeket van meer dan twintig bloemen op het terras had staan, op de geur af – vandaar dat een boeket ook wel 'ruiker' genoemd wordt – en vroeg of ze er een mocht hebben.

Met voorpret gaf ik haar een stengel met drie open bloemen en natuurlijk stopte ze haar spitse neus meteen erin. Mijn dochters gingen gauw een eindje uit de buurt om hun proesten te verbergen.

De zogeheten Aziatische lelies zijn kruisingen van allerlei wilde soorten met felgele, oranje en rode bloemen en niet zelden gestippeld. Een bol van een nieuwe soort kan wel €100 kosten. Overigens hebben de lelies botanisch gezien geen kroonbladen, maar zes kelkbladen, tepalen genaamd.

Andere lelies die namen van bergen kregen zijn Mount Carmel, Mount Hermon, Golan, Gamla, allemaal *longiflorum*. Maar de *longiflorum* die het hoogst staat aangeschreven is ongetwijfeld White Heaven.

De engel Gabriël verwittigde op 25 maart Maria – Miriam – dat zij zwanger was (Maria Boodschap). Of hij haar daarbij een witte Candidum lelie aanbood is mij niet bekend. Wel het resultaat, maar dit terzijde.

Het kwekers-team van de Ben Goerion Universiteit heeft de Paus zaad van de Madonnalelie gepresenteerd. De Paus wist wel geen raad met het zaad, maar zei toch dankbaar: "Alles wat ik krijg, vat ik aan."

Baruch Bar-Tel

KOFFIE

Ik drink graag filterkoffie en daartoe heb ik altijd koffie gekocht bij de 'kruidenier in Zaandam'. Niet alleen dat ik die koffie heel lekker vind, maar je krijgt ook zegels op de verpakking met koffiepunten voor korting. Ieder keer dat ik vijftientig van die zegels op een spaarkaart heb geplakt, krijg ik twee Euro korting op mijn boodschappen bij genoemde kruidenier. En korting, dat willen we toch allemaal?

Toen ik bij IBM werkte, dronk ik in de loop van de dag veel koffie. Ik vroeg mij niet af of dat gezond was, maar vond wel dat ik die koffie nodig had. De koffie kostte niets. Toch kon je de kosten van de koffie aftrekken voor de inkomstenbelasting. Dat was toen standaard, in de periode 'voor Oort'.* De fiscus betaalt een deel van onze welvaart, zei ik wel eens tegen mijn vrouw. In die tijd kon je eigenlijk iedere maaltijd buitenshuis – als die niet werd vergoed – wel aftrekken. Nu bestaat dat niet meer.

Maar nu terug naar de koffie en over de belastingen in Nederland een andere keer. Je kon zo'n grote hoeveelheid koffie ook wel in één keer consumeren. Dat heb ik lang geleden meegemaakt in een vroege trein, die me van Eindhoven naar Leiden bracht. Ik zat in het restauratierijtuig te ontbijten – ja, dat kon vroeger – en er zaten ook een paar jongens, kennelijk studenten van een hogere beroepsopleiding. Eén van hen bestelde bij de ober een bak koffie. Hij kreeg een champagnekoeler vol met koffie. En een lol dat we hadden!

Het andere uiterste overkwam mij, toen ik voor het eerst met vakantie in Italië was. Ik bestelde na het diner koffie en kreeg toen een klein kopje met een bodempje sterke koffie. Er zijn veel landen waar de koffie sterk wordt geserveerd. Het is toch iedereen bekend dat je in Griekenland

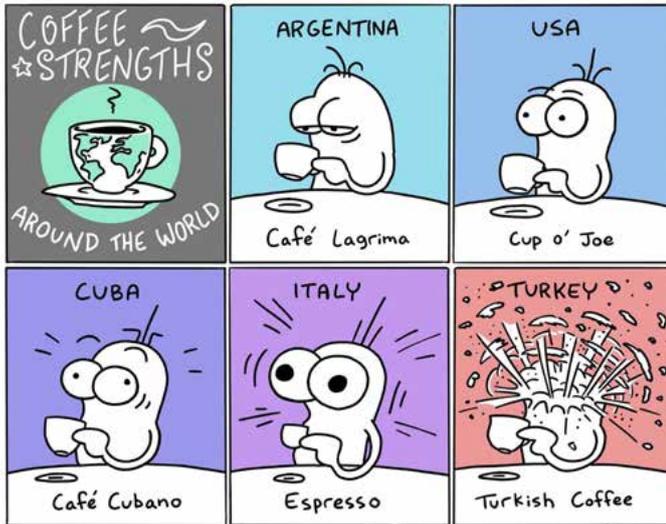
nooit, maar dan ook nooit Turkse koffie mag bestellen. Dus alleen Griekse koffie. Terwijl ik dit schrijf, zit de hele journalistieke wereld te wachten op een gewapend conflict tussen Griekenland en Turkije. Post-traumatisch gedrag na een onverwerkt gewapend verleden een eeuw geleden.

Van koffie moet je genieten; niet iedereen kan dat. Ik had een Britse collega, die altijd warm water dronk. Hij liever dan ik. Er is ook een maatschappelijke stroming, die aanbeveelt de koffie te vervangen door groene thee. Ik niet dus. Maar koffie is er ook niet alleen om van te genieten. Voordat ik mijn eerste marathon liep, kreeg ik de aanbeveling vooraf twee kopjes

zwarte koffie te drinken. Volgens mij was dat een goede aanbeveling. Van mijn vriendin kreeg ik eens de raad, altijd voordat ik een lange afstand ging autorijden, koffie te drinken. Dat is zeker een verstandige raad geweest.

In Israël heeft het koffie drinken ook een sociale functie. Ik heb daar lange tijd aan meegedaan, totdat vrijwel al mijn koffie-vrienden waren overleden. Ik sluit mij niet meer bij een andere club aan, maar het zou in principe wel kunnen. We zijn hier heel makkelijk in de omgang met elkaar.

Intussen heb ik een vervanging gevonden voor de koffie van de kruidenier in Zaandam. Ik hoop dat dat maar zeer tijdelijk is. En dat is niet alleen vanwege de koffie. Er zijn meer dingen die ik in het buitenland kocht. Maar ik mis vooral mijn familie in Nederland.

Tot slot krijgen jullie het gedicht KAFFEE/TEE van de humoristische dichter Joachim Freiherr von Richthofen, ontleend aan zijn bundel *Das neue Witz-Gefühl*, uitg. IDEA. Met toestemming van de uitgever.

Refael David

*Coen Oort was in de jaren '70 thesaurier-generaal op het ministerie van Financiën. Hij was ondermeer voorzitter van de 'commissie vereenvoudiging loon- en inkomstenbelasting'.

KAFFEE/TEE

Der Gast, auf der Café-Terrasse
rührt missmutig in seiner Tasse.

Der Ober fragt: „Schmeckt es denn nicht?
Warum verziehn Sie das Gesicht?“

Der Gast: „Ich will mich nicht beklagen,
doch würden Sie mir freundlichst sagen,
was ich in dieser Tasse seh,
ist das Ihr Tee oder Kaffee?“

Ich frage deshalb, weil mir schien,
es schmeckt ein wenig nach Benzin.“

Der Kellner sagt: „Dann ist's Kaffee,
der Tee schmeckt nach Insekten-Spray.“

HET 'NIEUWE NORMAAL'

Er kwamen geen afdelingsverslagen binnen. De gewone activiteiten zijn immers gebaseerd op samenkomen en samen op stap gaan. Daar komt niets van in het coronatijdperk. Wel onderhouden de leden onderling contact en bellen of mailen met elkaar. Het 'nieuwe normaal' bestaat uit een door de afdelingen georganiseerde Zoom-lezingenserie, die landelijk en zelfs vanuit het buitenland door velen wordt bijgewoond. [Vast Meeting ID-adres: 4988476612] Ook zijn er enkele andere Zoom-activiteiten. Samen krijgen we dat voor elkaar en samen staan we sterk. Hier onder de lezingen en activiteiten die al waren en die nog komen:

Prof. dr. Uri M. Kupferschmidt
vertelde op 2 november over zijn boek
Strings and Celebrities: Hakkert's
"First Dutch Stringmakers"
Afd. Netania-Sharon

Op dinsdag 20 oktober 2020 was er een
lezing door **rabbijn Awraham Soetendorp:**
'De stem van Awraham S.'
Afd. Haifa

Prof. dr. Martijn Katan
spreekt op 22 december
Hij is hoogleraar
voedingsleer aan de Vrije
Universiteit Amsterdam
Afd. Haifa

Prof. dr. Wout van Bekkum
sprak op 8 november over
'Groningse Joden – Grunneger
Jeuden: een apart slag volk'
Afd. Jeruzalem

26 November
Cleveringalezing
door **Prof. dr. S. Lammes**
'Play in Times of Confinement'
Irgoen Olei Holland, Leidse Alumni
en de Nederlandse Ambassade

Drs. Henny van het Hoofd
op 6 december over
'Het geheim van Hoogeveen
Joods onderwijs in Nederland
1860-1940'
Afd. Jeruzalem

16 december
Cabaret
'Kwatsch'

Dr. Bart Wallet
Op 13 december over
'Nederlands-Joodse
diaspora's en hun erfgoed'
Afd. Jeruzalem

En elke maandag om 19:00 uur Sjoer:
Tanach met **Chawa Dinner**
Afd. Jeruzalem

BETH JOLES ► TRADITIE DOORBROKEN EN TOCH VOLGEHOUDEN

Deze regels worden geschreven twee dagen na Jom Kippoer en een paar dagen voor Soekot. De soeka is al opgesteld zoals alle jaren en toch voelen we allen het grote verschil met de tientallen jaren van traditie.

De bewoners van Beth Joles zijn in het algemeen niet behoudend, maar ieder jaar wordt met de Hoge Feestdagen onze zaal een kleine sjoel voor diegenen die de traditie van vroeger hebben meegekregen. Dit jaar de stoelen ver van elkaar, de maskers op het gelaat en de zorgen in het hart.

De feestdagen, in het bijzonder Rosj Hasjana, worden gekenmerkt door gezellige bijeenkomsten met kinderen, kleinkinderen en op onze hoge leeftijd vaak ook achterkleinkinderen, families waar we zo trots op zijn.

Dit jaar verstoort de corona deze bijzondere feestelijke sfeer. Beth Joles, de bewoners, de staf werden dezer dagen één grote familie, allen met dezelfde zorgen, maar ook met de zorg voor elkaar.

Het gevoel van een zekere veiligheid in een onveilige wereld is zeer belangrijk. De corona-onderzoeken worden iedere donderdag zowel voor het personeel alsook voor ons, de bewoners, genomen. En natuurlijk vertrouwen wij op goede uitslagen, die electronisch zelfs midden in de nacht doorkomen.

Wat hebben we toch al achter de rug de laatste maanden; de cursussen, zoals die in verschillende talen en gegeven door bewoners, gaan gewoon door. Het koor oefent,

evenals het theatergroepje. Het lichaam is heel belangrijk, zeker in deze moeilijke tijden, de gymnastiekgroepen en alle andere activiteiten worden met enthousiasme bezocht. Dit jaar hadden we gedurende Soekot de mogelijkheid films te zien vanuit het Haifa Filmfestival.

Tot ons geluk kunnen onze musici komen en met muziek het moreel verhogen. Door de omstandigheden konden jammer genoeg veel andere culturele bijeenkomsten en onze jaarlijkse barbecue niet doorgaan.

Toch hadden we ook verrassingen. Daar Claudio Millul – na jaren als voorganger op de Hoge Feestdagen – door zijn verhuizing en natuurlijk de corona niet meer kon komen, heeft zijn neef Gideon Millul, bewoner in Beth Joles, de familie-eer hoog gehouden met de tefillot op Rosj Hasjana en Kol Nidrei. De tefillot van Jom Kippoer en Neïla werden traditiegetrouw gehouden door Suzie Loewenheim. Haar ouders, schoonouders en haar man z.l. waren bewoners in Beth Joles. Dit alles bijgestaan door medebewoner Avraham Raz. Fijn dat we ons op eigen kracht konden redden.

Als afsluiting van deze dag werden de Sjofartonen geblazen door Willy, de zoon van onze oud-directrice Betty Rosler.

Op Rosj Hasjana heeft de rabbijn van een nabije sjoel Sjofar geblazen bij de poort van Beth Joles. Zo konden de bewoners van Beth Joles – en ook buurtgenoten aan de andere kant van de poort – genieten van die doordringende tonen.

We sluiten met de hoop op wonderen zoals in de tijd van de Chasjmonaiem,

חג חנוכה שמח

Gila en Judith

בית יוליאנה

Beth Juliana

Rosj Hasjana was ondanks de strenge maatregelen en het feit dat dit jaar geen gasten aanwezig waren, toch enorm geslaagd. Ook Jom Kippoer verliep probleemloos. Zo hadden we het ook gepland voor Soekot! Daar is natuurlijk van te voren heel veel werk aan besteed. Wat dat betreft hebben we een geweldig team en daar zijn we best trots op.

Op vrijdagavond 2 oktober, eerste avond Soekot, stond er niet een Soeka maar stonden er twee! We moesten er immers dit jaar, precies volgens de regels van het coronabeleid, voor zorgen dat er genoeg afstand was tussen de bewoners. Beide Soekot zagen er feestelijk en gezellig uit. Het eten was heerlijk en de sfeer perfect. We konden even aan iets anders denken dan corona. Met een voldaan gevoel ging ik samen met mijn collega's na deze dienst naar huis, wetende dat we de volgende dag er weer een gezellige dag van zouden maken.

Niets was minder waar! Ik was net een uurtje binnen, het was rond 9:00 uur en toen kreeg ik het telefoontje van de dienstdoende verpleegster. Al onze bewoners waren samen met het personeel de vorige dag getest op corona. We bleken op de verpleegafdeling al besmette bewoners te hebben en hun hele afdeling ging meteen in quarantaine,

voor ons genoeg aanleiding om meteen alle bewoners te testen. De uitslagen waren er dus al zaterdagochtend en ik kreeg te horen dat we drie positief geteste bewoners hadden. Even slikken, traantje wegvegen en daar ging ik, om te doen waar we al op waren voorbereid, maar waar je nooit echt klaar voor bent. Een van de 'zelfstandigen' was besmet; ik moest hem als eerste vertellen wat er aan de hand was en daarna ervoor zorgen dat alle bewoners in hun woningen zouden blijven, want nu ging het hele huis in quarantaine. Binnen een mum van tijd was bijna het hele management-team hier ter plaatse om ervoor te zorgen dat alle bewoners werden ingelicht en uitgelegd hoe of wat. De sjoeldienst werd afgebroken precies na het lezen uit de Tora.

Ik zal deze dienst samen met mijn collega's nooit meer vergeten. Nadat iedereen naar zijn woning was

teruggekeerd om op verdere instructies te wachten, hadden we een vergadering om te bespreken hoe we nu alles op rolletjes zouden laten verlopen. De middagmaaltijd werd rechtstreeks uitgedeeld naar de woningen. Zo ook de avondmaaltijd samen met benodigdheden voor het ontbijt de volgende dag.

Zondagochtend begon onze nieuwe week in een andere realiteit: de coronarealiteit. De realiteit die we vreesden. Nu zaten we er middenin. We waren al goed gaar van de afgelopen acht maanden en nu ineens zat ieder lid van het personeel te wachten op de taakverdeling. Ieder met evenveel goede moed en maar één doel voor ogen: Het moest zo gemakkelijk mogelijk worden voor de bewoners.

We verloren binnen twee dagen drie bewoners op de verpleegafdeling en lieten weer iedereen testen. De resultaten toonden ons, dat ons hele team van verzorgers op de besmette afdeling nu ook besmet was.

Het was onze bedoeling om voorzover dat kon, de zieke mensen in huis te blijven verzorgen. Met name voor onze dementie-cluster was dit van groot belang, omdat we ze kennen en ze zich vertrouwd en veilig voelen bij ons. Met het tekort aan staf moesten we creatief zijn om dat vol te houden. Er werd van ons geëist dat we vierentwintig uur per dag een bevoegd verpleegkundige in huis zouden hebben. Daar hadden we in ons team niemand voor en dus moest die privé worden ingehuurd. Zonder die verpleegkundige mochten we de bewoners niet in huis houden. Nu we ondertussen ook wisten, dat al het verzorgend personeel op de cluster besmet was, konden

we niet verder. Zo moesten we acht bewoners op last van het ministerie van Gezondheid naar elders sturen. Ze konden terecht op een goede plek, waar ervaring is met mensen met dementie.

Toch was het een enorme klap voor ons allemaal. Dat ze goed verzorgd worden, weten we, maar ze kennen daar niemand. Ze kennen ons en voelen zich veilig bij ons. We hopen dat we ze snel allemaal weer terug zien in Beth Juliana.

Het is nu begin oktober en als dit stukje gepubliceerd wordt zijn we weer een paar maanden verder en is dit alles oud nieuws. Ik hoop voor ons allemaal, dat we betere tijden tegemoet gaan en dat, als u dit leest, we in rustiger wateren zijn terecht gekomen. Misschien niet helemaal realistisch, maar een mens moet hoop hebben, anders houdt niemand het vol!

Ita Vos

JAD DAVIDS BESTAAT 60 JAAR!

De coronatijd houdt ons nog steeds bezig, helaas.

Enigen gaven gehoor aan ons verzoek een gedeelte van de gift van de staat te schenken aan Jad Davids. Wij zijn u allen hier heel erkentelijk voor. Jad Davids heeft de families in Beth Juliana kunnen helpen, die ineens geconfronteerd werden met bijzondere hoge uitgaven, doordat een afdeling in het huis besmet bleek.

Door de moderne communicatie zijn wij in staat geregeld te vergaderen en doen wij ons uiterste best zoveel mogelijk hulp te bieden, daar waar nodig.

Nu staat Chanoeka voor de deur, misschien gebeurt er een wonder en raken wij de corona kwijt? Onnodig te zeggen, dat wij dankbaar zijn met elke gift, die U ons stuurt en misschien is Chanoeka de juist tijd om dit te doen.

Bij voorbaat dank en alvast gezellige Chanoekadagen!

Bestuur Jad Davids

OORKONDEN

Gouden oorkonde

Rob Coopman tgv 80^e verjaardag

UW GELD DIENT EEN GOED DOEL!!!

Voor speciale gelegenheden

Oorkonden	vanaf 100 NIS
Zilveren	vanaf 500 NIS
Gouden	vanaf 1,000 NIS

Elke woensdagochtend in Beth Juliana

Een grote collectie artikelen, zoals sieraden, cadeautjes voor de kleinkinderen enz.
Aantrekkelijke prijzen te kust en te keur.

De opbrengst gaat naar Jad Davids. Vele kleintjes maken één grote... en u verblijdt de ontvanger.

**Voor oorkonden van Jad Davids kunt u zich wenden tot:
03-6775174, bij geen gehoor graag een bericht achterlaten.**

**Bankrekening Jad Davids: 215200/95, Bank Leumi Ra'anana, snif 942.
Graag met vermelding van naam en adres (voor de kwitantie).**

Lang geleden schreef ik in deze rubriek over potten en pannen in onze taal, maar dit onderwerp is nog lang niet uitgeput. We bezitten een hele woordenschat voor huishoudelijke voorwerpen, die waarschijnlijk iedereen kent; maar niet iedereen weet waar ze voor het eerst in onze taalbronnen voorkomen en hoe de huidige vorm of toepassing – gewijzigd of niet – ontstaan is.

Inmiddels verscheen (in Nederland) een stukje van mijn hand, waarbij ik de gelegenheid kreeg de allereerste fase (van 2006) te bewerken tot een meer uitgebreid stuk getiteld: Potten en pannen, kannen en kruiken. Aangezien we bijna geen kruiken meer gebruiken probeer ik nu andere voorwerpen behandelen.

Onder de semantische groep ‘huishoudelijke voorwerpen’ vallen allerlei artikelen.

Meubels, keukenwaar en tafelvvoorwerpen enzovoort:

מטה, שולחן, כסא, מנורה, ארון

Bekend is het verhaal uit 2 Koningen 4, waarin een voorname Sjoenamitische dame haar echtgenoot voorstelt een bovenvertrek te bouwen voor een gast, de profeet Elisja, die van tijd tot tijd hun woonplaats bezocht: Dit vertrek, deze bovenkamer (alia, aliat kier) die men van buiten met een trap kon bereiken, was sober ingericht: bed (mita, מטה), tafel (sjoelchan, שולחן), stoel (kisee, כסא) en een lamp (menora, מנורה). Meer niet, voor zover we weten.

Een klerenkast, ook keukenkast is een ‘aron’ (ארון) hoewel de Aron, de ark waarin de Verbondstafelen bewaard werden, meer de vorm van een grote doos of kist had. De doods-kist is in het Ivriet ook een ‘aron’.

תנור, אח

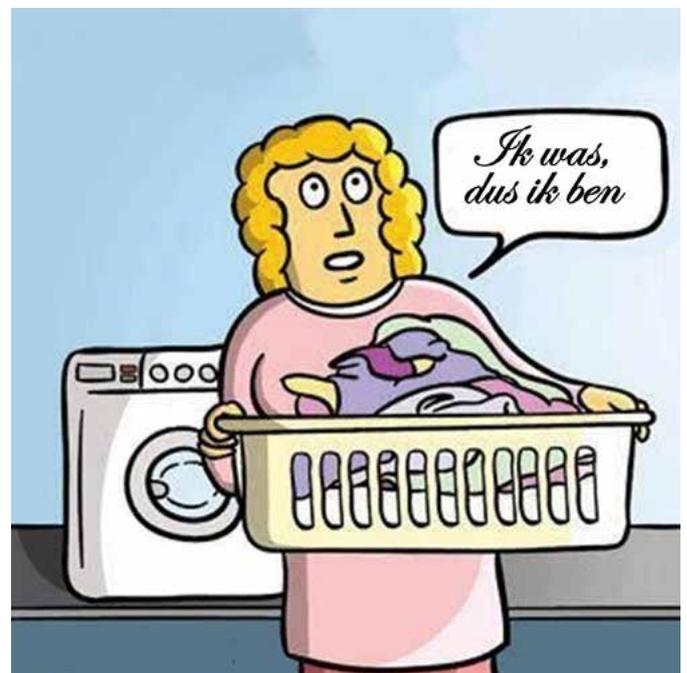
Voor het broodbakken gebruikt men een oven (tanoer, תנור). Dit woord gebruikt men vandaag ook voor kachel, hoewel het bijbelse woord ach (אח) is. Vandaag bedoelt men met ach een open haard.

צנצנת

Een tsintsenet (צנצנת) is een potje, nu meestal van glas of plastic, met de inhoud van hoogstens een liter. Het was in Tanach een vat, vervaardigd van aardewerk – keramiek – met een tamelijk grote maat, ongeveer 10 liter, bestemd om droge levensmiddelen in te bewaren of de hoeveelheid ervan af te meten (tarwekorrels bijvoorbeeld). Dit was het vat waarin een omer van manna werd bewaard. Een omer is het tiende deel van een efa. Een efa heeft de inhoud van ongeveer 40 liter en is ook bestemd om droge levensmiddelen in af te meten.

סכין, מזלג, כף

Het bestek dat bij ons op tafel ligt heeft zijn benaming oorspronkelijk in Tanach, hoewel het woord sakien, סכין = mes, met een letter sien ש (eenmalig) voorkomt. In de rabbijnse literatuur veel vaker, met een sameg, ס, zoals we het nu ook schrijven. De vork in Tanach was waarschijnlijk een trident (drietand) en werd gebruikt om grote stukken (vlees?) uit de pan te halen. Ook de lepel werd oorspronkelijk ontworpen voor de eredienst

en later, kleiner van vorm, om soep te lepelen. Meerdere voorwerpen, nu huishoudelijk, werden eerst in de eredienst gebruikt.

Textiel

Huishoudelijk textiel: deken, laken, tapijt, hand- en baddoek, gordijn:

שמׁיכָה, סדין, שטיח/מרבד, מגבת, וילון

(Smicha = שמׁיכָה = deken) komt eenmalig in Tanach voor, namelijk in het boek Sjoftiem (Richteren), maar eindeloos in ons dagelijks gebruik. Laken, sadien (סדין), is waarschijnlijk een bedekking of kleding voor de nacht geweest. Dit woord is bekend uit het lied Esjet Chajiel, (Misjlee 31). Plat uitspreiden: het meest gebruikelijke is

in kannen
& kruiken

sjatiach, tapijt, שטיח, לשטח מרבד. לשטח מרבד, marwad is bekend van het begrip marwad hakesamiam = tovertapijt.

RBD en RPD. Dit zijn neven-stammen en ze betekenen bijna hetzelfde: bekleden, stofferen; hiervan komt het woord ripoed – stoffering ריפוד רבד

מסך, וילון

Voorhangsel, Exodus (Sjemot) 36 vers 37 masach of parochet hamasach Exodus 35 vers 12.

Parochet פרוכת is alleen het voorhangsel voor de Aron Hakodesj.

Vandaag is masach een woord voor het doek van het theater of het scherm van onze computer, dat eigenlijk Tsag heet van de stam JTsG presenteren צג.

Onze vensters zijn bekleed en versierd met gordijnen = wilon/wilonot, afgeleid van het Latijnse 'velum', een dun stuk stof. Het Franse 'voile' en het Engelse 'veil' voor sluiers zijn van dezelfde afkomst.

De streek Negev, in het zuiden, is een droog district. Als iemand in Tanach spreekt over Erets Hanegev, bedoelt hij/zij een droog land, met weinig waterbronnen, stam: NGW. Deze stam is nu gebruikelijk als afdrogen en zich afdrogen.

לנגב, להתנגב

Het stuk textiel dat daarbij nodig is werd door Eliëzer Ben Jehuda hernieuwd: maggewet, מגבת. In het bekende woordpatroon kattèlet. De consonant 'noen' is geassimileerd aan de 'gimmel'. Daarvan afgeleid zijn de keukenen baddoeken. Maggewet mitbach, maggewet rachatsa.

מגב (וגם סמרטוט)

De mannelijke vorm 'magaw', is met een dweil er omheen de volledige uitrusting voor de schoonmaak van ons parket en stenen vloeren.

DIPLOMATIEKE TAAL VAN ALLEDAG

Onlangs kreeg ik van een goede vriend voor een belangrijke verjaardag een zelfgemaakt schilderij cadeau. Hij was apetrots en vroeg vol verwachting: "Nou, wat vind je er van?" Tja, wat zeg je dan? Ik vond het ontstellend en was hoogstens bereid het doek in het toilet op te hangen. "Dat kun je niet maken", zei mijn Annelien, die veel diplomatieker is dan ik. Dus hangt het kunstwerk ergens neutraal, weliswaar niet op een ereplaats in de woonkamer, maar ik verplaats het wel gauw tijdelijk als amice op bezoek komt. Deze modus loopt eens mis...

Omdat ik wel eens iets schrijf, consulteren sommige kennissen mij over het uitgeven van hun memoires. Wij, in onze generatie, hebben allemaal veel meegemaakt in ons lange leven. Het is aardig om dat in beperkte kring voor nakomelingen en nabije vrienden op geschept papier uit te geven, maar dat geeft geen enkele garantie dat het op de open markt een bestseller wordt. Hoe zeg je dat op een beleefde manier, zonder de vraagsteller te kwetsen en toch zonder je ziel te verkopen aan de duivel?

Dan is er onze buurvrouw, een eenzame weduwe, die te pas en te onpas een praatje komt maken of iets wil lenen en dat dan niet teruggeeft. Ik geef meestal 'niet thuis', maar Annelien is goeiger en zit er dan aan vast. Hoe houd je dat af als het te veel wordt?

Soms houd ik mij bezig met redactioneel werk, zoals het redigeren van teksten; hoeveel mag je inkorten en bijschaven, zonder de auteur te kwetsen in zijn diepste gevoelens van creativiteit? Heel diplomatiek werk!

Terloops mag ik hier wel opmerken dat – wat mij betreft – het moeilijkste deel van creatief schrijven is om de zaken nog eens over te lezen en overtollige delen te schrappen. Dat heb ik bij nader inzien ook gedaan met de slotzin van dit artikel!

Eldad Kisch

"So what will it be this time, Mom or Dad diplomacy?"

EEN VRIJDAGMIDDAGBABEL

Mijn vader had een kolderverhaal dat eindigde in een zin met heel veel werkwoorden achter elkaar, wat helemaal klopte. Maar het was volgens mij langer dan ik me herinner. Ook het verhaal ben ik kwijt. Iets met een leeuw? Wie kent 'm ook en beter dan ik? Dit is die zin: "Nou, ik had jou wel eens willen zien durven blijven zitten kijken!"

Op het internet vond ik over deze zin een stukje van Peter Arno Coppens in dagblad Trouw van 28 juni 2019 onder de kop: Het record 'zoveel mogelijk werkwoorden bij elkaar proppen' breken. Hij schreef:

Naar aanleiding van mijn stukje over 'gehad hadden moeten hebben' wijst een lezer mij nog eens op de zin 'Ik zou jou weleens hebben willen zien durven blijven staan kijken', waarin zeven werkwoorden achter elkaar staan. Dit is een inmiddels beroemde zin (ik vermoed bedacht door de taalkundige Van den Toorn), die het verschijnsel 'werkwoordelijke groep' in het Nederlands illustreert. Die groep bestaat vooral uit infinitieven, en soms een voltooid deelwoord of persoonsvorm.

Van den Toorn had vast niet de bedoeling om hiermee een record te stellen, want er zijn meer werkwoorden die zoals dat heet 'groepsvormend' zijn; dat wil zeggen dat ze in het midden van zo'n groep kunnen staan. Die kun je in principe allemaal toevoegen. De beperking lijkt alleen te liggen in ons werkgeheugen of voorstellingsvermogen dat hier een betekenis aan moet toekennen.

Het is heel gemakkelijk om Van den Toorns record te breken: je maakt er gewoon een bijzin van: 'Ik zei dat ik jou weleens zou hebben willen zien durven blijven staan kijken'. Dan staat de persoonsvorm 'zou' ook in de groep. Maar in plaats van 'willen zien' kun je natuurlijk ook 'willen kunnen zien' hebben.

Met een ander voorstukje kun je ook 'hoeven' krijgen: 'Ik hoop niet dat we jou zouden hebben hoeven willen kunnen zien durven blijven staan kijken'. Beetje lastig, maar we zitten dan ook al op tien werkwoorden.

Het wordt nog moeilijker als we er 'laten' bij willen. Dan moet er nog iemand bij: 'Ik hoop dat ik nooit iemand jou zou hebben hoeven laten willen kunnen zien durven blijven staan kijken'.

Maar, baas boven baas in de NRC: Drie of vier werkwoorden achter elkaar? Zeventien kan ook! Zo luidde de kop boven een stukje van D. C. Steures op 13 juni 2015 en hij schreef:

Dankzij 'Had je dit stukje moeten hebben willen lezen?' begrijp ik nu hoe een bepaalde taalgrap met een reeks infinitieven in elkaar zit: met een infinitief in plaats van een voltooid deelwoord. Dat klinkt heel wat natuurlijker.

Leerling beklagt zich bij zijn bankgenoot dat die hem niet is blijven helpen na een waarschuwing tijdens een proefwerk, en krijgt dan te horen: „Ik zou jou wel eens hebben willen zien durven blijven zitten praten.” Toen ik deze in mijn klas vertelde, zei een leerling: „Ik zou, in plaats van 'hebben willen zien durven blijven zitten praten' hebben willen zeggen 'hebben willen zien durven blijven zitten helpen.'”

M. M. van Zuiden

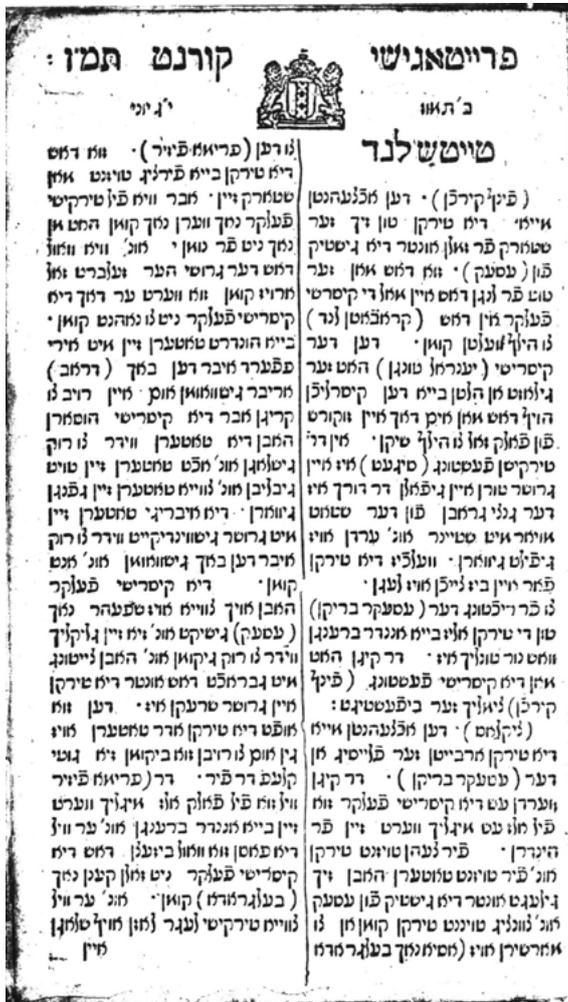
Robert Barzelay reageerde:

Doet me denken aan onze buurman toen ik gedurende mijn vroege tienerjaren in Loenersloot woonde. Hij was

KNIPPEN EN PLAKKEN

HET KORTE LEVEN VAN DE JIDDISJE KOERANT (1686-1687)

door Hilde Pach

Amsterdam was ooit het centrum van de Hebreeuwse en Jiddisje boekproductie. Eind zeventiende eeuw verscheen de Koerant, de allereerste Jiddisje krant ter wereld. Waarover schreef de krant en wie waren de lezers?

David Montezinos (1828-1916), boekverzamelaar en bibliothecaris van Ets Haim, de bibliotheek van de Portugese synagoge in Amsterdam, keek in 1902 naar de brand in het Floratheater, toen een reizende boekverkoper hem een bundel toonde met honderd nummers van een onbekende, in Amsterdam uitgegeven Jiddisje krant uit 1686 en 1687, de Koerant. Montezinos kocht de bundel, waarmee hij de oudste Jiddisje krant ter wereld in handen had.

De Koerant was een serieus nieuwsblad, vooral gericht op internationale gebeurtenissen. De nummers van 9 augustus 1686 tot 3 juni 1687 waren uitgegeven door de Asjkenazische drukker Oeri Faibesj Halevi, die van 6 juni tot 5 december 1687 door de Sefardische drukker David de Castro Tartas. Beiden maakten gebruik van dezelfde zetter en redacteur: Mosje bar Avraham Avinoe, of, zoals de naam toen waarschijnlijk werd uitgesproken: Mousje bar Avrom Ovinoe. De krant verscheen op dinsdag en op vrijdag, maar gedurende twee perioden alleen op vrijdag, omdat de dinsdagse editie niet goed verkocht.

Vreemde eend

Wie lazen de krant? Na de Spaanstalige Sefardische Joden die in de zestiende eeuw in Amsterdam waren neergestreken, kwamen er in de zeventiende eeuw hoofdzakelijk Asjkenazische Joden naar de stad. Zij spraken Jiddisj, waren meestal arm en minder ontwikkeld dan de Sefardiem. Door het uitbreken van de Dertigjarige Oorlog in 1618 ontstond er een vluchtelingenstroom uit Duitsland, later

gevolgd door Joden uit Polen en Litouwen die de wijk namen voor pogroms en oorlogen. Niet iedereen kwam overigens vanwege oorlogsgeweld naar Amsterdam, de stad stond bekend als een plek waar het relatief goed toeven was voor Joden. Eind zeventiende eeuw woonden er achtduizend Joden in de Republiek, van wie zesduizend in Amsterdam. Drieduizend van hen waren Asjkenaziem.

Amsterdam was het Europese centrum van de Hebreeuwse en Jiddisje boekproductie. Te midden van vooral religieuze werken was de Koerant een vreemde eend in de bijt. Toch bestond er mogelijk behoefte aan een Jiddisje krant. Hoewel veel Asjkenazische Joden in armoede leefden, waren er ook zakenlieden, die op de hoogte wilden blijven van de situatie in de wereld.

Bijbelvertaling

De eerste drukker en uitgever van de Koerant was de Asjkenazische Oeri Faibesj (= Phoebus) Halevi (1627-1715). Zijn grootvader en vader waren uit Emden naar Amsterdam gekomen toen daar nog weinig Asjkenazische Joden woonden. Ze werkten als koosjere slachters en het verhaal wil dat ze tot het katholicisme bekeerde Sefardische immigranten weer de Joodse gebruiken hebben geleerd. Zeker is dat Oeri Faibesj Halevi vertrouwd was met de Sefardische gemeenschap. En door zijn huwelijk met zijn nichtje had hij ook contacten buiten de Joodse wereld. Haar vader (getrouwd met Oeri's oudere zus) was van christelijke komaf.

Halevi begon in 1658 zijn eigen drukkerij en uitgeverij. Zijn meest ambitieuze project was de uitgave van een Jiddisje Tenachvertaling in 1678. In het voorwoord schreef Halevi dat de Sefardiem hem op het idee hadden gebracht in de spreektaal te publiceren en ook dat deze vertaling – geïnspireerd door de Nederlandse Statenvertaling uit 1637 – Joden de kennis verschafte om discussies aan te gaan met christenen. Misschien had hij met de Koerant een soortgelijk doel: Joden de gelegenheid geven mee te praten over de toestand in de wereld. Juist in de

uitgeverswereld bestond veel contact tussen Asjkenaziem en Sefardiem en tussen Joden en christenen. Het gilde van boekdrukkers, boekverkopers en boekbinders was een van de weinige gilden die openstonden voor Joden.

Drijvende kracht

In juni 1687 deed Halevi de Koerant over aan de Sefardische David de Castro Tartas (ca. 1625-ca. 1700). Deze kwam in 1640 uit het Zuid-Franse Tartas naar Nederland. In 1662 begon hij zijn eigen drukkerij en uitgeverij. Hij publiceerde behalve gebedenboekjes in het Hebreeuws en het Spaans ook Jiddisje romans en geschiedenisboeken. En hij gaf kranten uit. De bekendste was de Spaanse Gazeta de Amsterdam, die zeker dertig jaar bestaan heeft, tussen 1672 en 1702, en waarschijnlijk voor zowel Joodse als niet-Joodse Spaanstaligen bestemd was. Deze vormde voor zijn collega Halevi wellicht een voorbeeld.

De drijvende kracht achter de Koerant was Mousje bar Avrom Ovinoe (?-1733/1734). Hij werd als christen geboren in Nikolsburg (nu het Tsjechische Mikulov), hét centrum van het Moravische Jodendom. Hij werd Joods en kwam begin jaren tachtig naar Amsterdam. In 1686 vertaalde hij voor Oeri Faibesj Halevi een Hebreeuws boek in het Jiddisj. In hetzelfde jaar verscheen het – voor zover bekend – eerste nummer van de Koerant, waarin hij als zetter werd genoemd. Aangezien hij Duitstalig was, had hij waarschijnlijk niet zoveel moeite met de Nederlandse krantenberichten en ligt het voor de hand dat hij ook optrad als vertaler en redacteur.

Turken

Eigen nieuws bracht de Koerant nauwelijks. De Joodse drukkers verkeerden vrijwel voortdurend in geldnood en konden zich geen betaalde correspondenten permitteren. Mousje gebruikte daarom de belangrijkste Nederlandse kranten die destijds verschenen: de Oprechte Haerlemse Courant en de Amsterdamse Courant. De inhoud van de Koerant is voor zo'n tachtig procent ontleend aan deze twee nieuwsbladen. Van de berichten maakte Mousje

Eigen nieuws bracht de Koerant nauwelijks. De Joodse drukkers verkeerden vrijwel voortdurend in geldnood en konden zich geen betaalde correspondenten permitteren.

Naast oorlogsnieuws bevatte de Koerant relatief veel human-interestberichten: natuurrampen, ongelukken en sensationieuws als de geboorte van een kind met twee hoofden. Ook de overstromingen in Noord-Nederland en de grote brand in Durgerdam werden uitgebreid verslagen.

Met uitzondering van één nummer van een krant uit 1781 zijn er verder geen in Nederland gedrukte Jiddische kranten bekend. Pas halverwege de negentiende eeuw verschenen er Joodse kranten met Joods nieuws. In het Nederlands.

door behendig 'knippen en plakken' lopende verhalen. Hij gaf extra uitleg over mogelijk onbekende zaken en versimpelde het taalgebruik.

De kranten stonden vol met oorlogsnieuws, vooral over de strijd tussen het Habsburgse en het Ottomaanse Rijk, met als hoogtepunt de herovering van de Hongaarse stad Boeda op de Turken in september 1686. Ook al nam de Republiek niet deel aan die oorlog, in de publieke opinie bestond veel angst voor 'de Turken'.

Human interest

De oorlog tegen de Turken was in de Koerant veel meer nog dan in de Nederlandse kranten het belangrijkste onderwerp en vulde meer dan de helft van de kolommen. Veel lezers van de Koerant of hun ouders waren gevlucht voor oorlogsgeweld in Oost-Europa, of hadden daar familie. Bovendien waren Asjkenazische zakenlieden in de Republiek betrokken bij de bevoorrading van het Habsburgse leger.

Naast oorlogsnieuws bevatte de Koerant relatief veel human-interestberichten: natuurrampen, ongelukken en sensationieuws als de geboorte van een kind met twee hoofden. Ook de overstromingen in Noord-Nederland en de grote brand in Durgerdam werden uitgebreid verslagen.

Lokaal Amsterdams nieuws ontbrak geheel, maar dat was in de Nederlandse kranten niet anders. Wat we wel in Nederlandse kranten aantreffen maar nauwelijks in de Koerant is 'royaltynieuws' uit binnen- en buitenland. Opmerkelijk zijn dan weer berichten over ongehoorzame monniken en nonnen, en over wonderen, verricht door een katholieke heilige. Er was ook nieuws over Joden, maar zelfs dat was vrijwel altijd ontleend aan de Nederlandse kranten.

Verdwenen

Of er na 5 december 1687 nog nummers van de Koerant zijn verschenen, is onbekend. Maar Mousje begon in 1688 zijn eigen drukkerij (eerst in Nederland, later in Duitsland) en waarschijnlijk betekende dat het eind van de Koerant. Misschien was de krant toch te weinig Joods van karakter voor de Asjkenazische gemeenschap.

Met uitzondering van één nummer van een krant uit 1781 zijn er verder geen in Nederland gedrukte Jiddische kranten bekend. Pas halverwege de negentiende eeuw verschenen er Joodse kranten met Joods nieuws. In het Nederlands.

David Montezinos overleed in 1916 en schonk zijn vondst aan Ets Haim. De bundel overleefde de Tweede Wereldoorlog, maar is sinds de jaren zeventig spoorloos verdwenen. Hij zou overgebracht worden naar de Nationale en Universiteitsbibliotheek in Jeruzalem, maar is daar nooit angekommen. In de Amsterdamse Universiteitsbibliotheek bevinden zich foto's van de Koerant, die zullen worden gedigitaliseerd.

*Dit artikel is gebaseerd op het proefschrift van Hilde Pach, *Arranging Reality: The Editing Mechanisms of the World's First Yiddish Newspaper, the Kurant (Amsterdam, 1686-1687)* (Universiteit van Amsterdam, 2014), te raadplegen via <https://hdl.handle.net/11245/1.418291>

'VEERKRACHT', EEN BOEK OVER DE JOODSE JEUGDBEWEGINGEN NA DE OORLOG

door Chaya Brasz

Hoe recenseer je een boek, dat iedereen al heeft gelezen? Dit vroeg ik me af, toen ik voor bespreking in de ALEH de eerste bladzijden opensloeg van 'Veerkracht, De (her)oprichting van de Joodse Jeugdbewegingen in Nederland 1945-1960'. Immers, de presentatie van dit boek in het Yad Yitzhak Ben Zvi Instituut in Jeruzalem had het karakter van een grote reünie van voormalige leden en leiders van de diverse jeugdbewegingen in die tijd: Joodse Jeugd Federatie, Sjear Jasjoew, Bne Akiwa, Hasjalsjelet, Haboniem, Tsofiem en andere. De NZSO en de hachsjarot niet te vergeten. Zelfs Scopus van de Liberale gemeenten wordt een keer genoemd.

In mijn herinnering waren bij die boekpresentatie misschien wel tweehonderd mensen bijeen en zij kochten het boek natuurlijk, daar, op die 13de februari van dit jaar, nog net op het nippertje voor de coronapandemie. Het was een groots gebeuren in familiesfeer, zoals we daarna niet meer mochten meemaken. Vervolgens kreeg iedereen alle tijd om het boek tijdens de 'lockdown' te lezen. Waarschijnlijk net als ik, van kaft tot kaft in één ruk er doorheen, want het is goed geschreven in korte, niet ingewikkelde, zinnen en heel begrijpelijke taal. Omdat zo veel van de beschreven mensen onderling in onze kringen met elkaar bekend zijn, bleef het van het begin tot het einde interessant en ontroerend. Hoe recenseer je een zo persoonlijk document? Want dat is het eigenlijk: een heel persoonlijk document.

Dat wordt nog versterkt door de manier waarop het boek tot stand kwam, voorbereid en geschreven door Manfred Gerstenfeld en zijn vaste medewerkster Wendy Cohen-Wiersma, ter herinnering aan Marianne Gerstenfeld-Schwarz, de overleden echtgenote van Manfred. Tijdens haar leven had zij er regelmatig op gewezen dat die jeugdbewegingen in naoorlogs Nederland zo'n belangrijke rol hadden gespeeld. Dat gold voor haarzelf en ook voor anderen. Dit was immers de generatie jeugd, die voor de oorlog was geboren en de oorlog bewust had meegemaakt. Ze kwamen terug uit kampen of uit de onderduik en moesten maar zien hoe ze het zouden

krabbelen vanuit gehavende en soms zelfs helemaal niet meer bestaande gezinnen. Het boek heet 'Veerkracht', een naam door iedereen erkend als precies het juiste woord om te karakteriseren hoe dat is gegaan. Ongelooflijke veerkracht, vooral als je via het boek langzaam te weten komt wat er met de toenmalige kinderen was gebeurd. Of, in de woorden van de latere psychiater Chaim Dasberg, die hier zelf ook bij hoorde en het gebeuren in de jeugdbewegingen beschreef als het "vormen van een uniek stuk groepsidentiteit, zonder dat men zich daar toen van bewust was. Als het ware een rehabilitatie voor de deelnemers." En je ontmoet ze via dit boek, indringend, ontroerend.

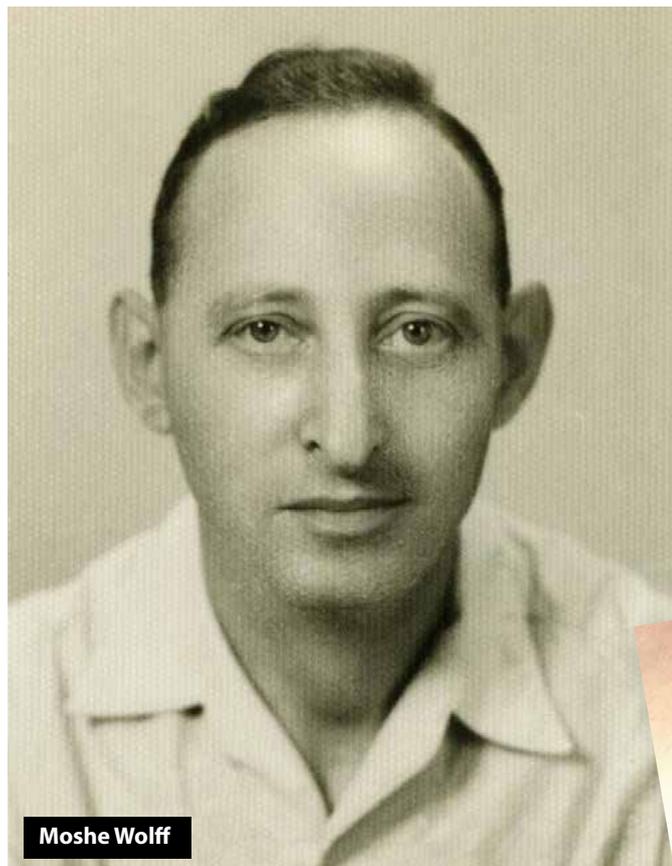
Wat het recenseren makkelijker maakt is de beperkte pretentie van het boek. In het begin staat, dat dit geen wetenschappelijk werk is, hooguit een boek dat later, samen met alle interviews, ooit een belangrijke bijdrage kan leveren aan een dergelijk academisch onderzoek. Het beoogt in dit stadium niet een verantwoord overzicht te geven van de Joodse jeugdbeweging in de eerste naoorlogse jaren en dat doet het dan ook niet. Zeker voor lezers 'van buitenaf' geeft de inhoud weinig houvast door gebrek aan structuur, gebrek aan een klein overzichtje van de verschillende jeugdbewegingen met inzicht in de aantallen leden door de jaren heen. Een grote hoeveelheid namen wordt over ons uitgestrooid en ik zocht al snel achterin tevergeefs naar een personenindex, om na te gaan of iemand niet al eerder voorkwam of nog later wat meer uitleg zou krijgen. Bij het

redden, overeind

ontbreken ervan voelde ik me gezegend dat ik zoveel van deze mensen kende, zonder me er overigens ooit van bewust te zijn geweest, dat ze tot die jeugdbewegingen hadden behoord. De korte opmerking "inmiddels overleden" achter te veel namen, confronteert de lezer met het belang van de nog op tijd gemaakte interviews, maar is wel erg tijdgebonden. Het boek is grotendeels gebaseerd op een zeventigtal interviews, die Wendy Cohen heeft gehouden om de mensen zelf nog aan het woord te laten, voordat het te laat zou zijn. Hoe goed dat dat is gebeurd.

Het boek bestaat eigenlijk uit drie delen. Allereerst een vijftal beschouwende en uitleggende hoofdstukken, geschreven door Manfred Gerstenfeld; vervolgens een weergave van een aantal van de door Wendy Cohen gehouden interviews; en ten slotte een gedeelte, gewijd aan Marianne Gerstenfeld-Schwarz, dat begint met 'Mijn moeder Marianne' door zoon Dan Gerstenfeld. Vervolgens komen vrienden en familie over haar aan het woord. Dat gedeelte is heel rechtstreeks, opnieuw door mensen zelf verteld en er wordt niet in overdreven, zoals maar al te vaak in herinneringsboeken aan personen gebeurt. Eigenlijk kom je Marianne Gerstenfeld bijna ongemerkt in het hele boek af en toe tegen, maar hier leren we

vooral over aspecten van haar opleiding, haar positieve levenshouding, haar eigen oorlogsgeschiedenis en haar diverse bezigheden.

Marianne Gerstenfeld hield rondleidingen in Yad Vashem en werkte voor de afdeling externe relaties van de Hebreeuwse universiteit. In die hoedanigheid zag ik haar weleens bezig met een groepje gasten aan wie ze de campus Givat Ram uitleggend liet zien. Een enkele keer kwam ze vriendelijk binnen bij het Center for Research on Dutch Jewry, toen het daar nog was en ik er nog werkte. Liba Maimon, die beneden in het zelfde gebouw haar kamer had, volgde samen met haar cursussen bij het Yad Yitzhak Ben Zvi Instituut, tot Marianne ernstig ziek werd en in 2012 stierf. Hoe passend, dat de presentatie van het boek werd georganiseerd door het Center for Research on Dutch Jewry in dat zelfde instituut.

Miste ik iets in het boek? Ja, maar dat heeft waarschijnlijk te maken met mezelf, want wat vind ik belangrijk? Ik miste Mo (Moshe) Wolff, in Israël bekend met de achternaam Aluf, overleden in 2011. Mo Wolff hoorde misschien niet helemaal bij deze groep jongeren uit de oorlog. Hij was net iets ouder, maar wel degene die tijdens de bezetting het langst de Jeugdsjoeldiensten van Zichron Ya'akov in stand hield, tot mei 1943(!), toen er al bijna niemand meer was en zijn broer hem dwong om onder te duiken in Friesland. Mo was een van de eersten die ook weer in Amsterdam terug kwam met een obsessief idee in zijn hoofd: de dringende noodzaak van de (her)oprichting van de jeugdbeweging, die hij Sjear Jasjoew heeft genoemd. Aan hem dacht ik toen ik de naam van die organisatie in dit boek weer tegenkwam. Daarom schrijf ik dit hier op, zodat de latere academische onderzoeker het zal lezen en niet over hem heen kan kijken.

*Manfred Gerstenfeld en Wendy Cohen-Wierda, *Veerkracht, de (her) oprichting van de Joodse Jeugdbewegingen in Nederland, 1945-1960*, (Uitg. Van Praag, Amsterdam 2019).

ISBN 978 90 490 2431 4 prijs: 22,50 euro (incl. 9% BTW)

PIMENTEL – VAN JOHANNES VERHULSTSTRAAT TOT CHOELIOT – 80 JAAR GELEDEN

door Chaya Brasz

Tijdens een fietsvakantie in Noord-Israël in 1998, deden wij kiboets Sde Nechemia aan, waar ik enkele mensen van de vroegere Nederlandse ‘garien’, de kern van oprichters, wilde ontmoeten. Er was al bijna niemand meer van over. Ik kwam in het archief van de kiboets terecht, dat toen nog werd onderhouden door Ruth Shelach (Slijper) de 96-jarige weduwe van de bekende Nederlandse zionist en jeugdleider Jitschak Slijper. Zij behoorden tot de oprichters van de garien in Amsterdam (1934).

Terwijl ik het begin van deze boekbespreking zo aan de hand van een eigen fietstocht neerschrijf, realiseer ik me dat het nu, december 2020, vrijwel op de dag af tachtig jaar geleden is, dat de eerste groep chaloetsiem daar aan de oever van de Baniyas aankwam en – wonend in tenten – er de eerste gebouwtjes neerzette. Het materiaal werd aangesleept via Chalsa, toen nog een Arabische dorp, dat in 1948 door de bevolking werd verlaten en vervolgens is vervangen door Kiryat Shmona. Ook de kiboets kreeg destijds, zij het om heel andere redenen, een naam, die hij nu niet meer heeft: Choeliot, de naam van de garien. Het Joods Nationaal Fonds ging er niet mee akkoord en eiste, dat de kiboets naar een persoon zou worden genoemd. Zo is het in 1943 officieel Sde Nechemia geworden, naar de Nederlandse zionistische leider Nechemia de Lieme.

Een bekende familie die destijds bij de ‘garien’ hoorde, was de familie Pimentel. De naam Jitschak Pimentel herinnert meteen aan het rood-wit-blauwe woordenboek Nederlands-Hebreeuws, dat onderwijzer en leraar Hebreeuws Jitschak Pimentel samenstelde met Menachem Bolle, die in Jeruzalem woonde.

Vanuit Nederland hoorde ik onlangs tot mijn verrassing, dat Ezra Pimentel, de jongste zoon van Jitschak en Ofra Pimentel-van Spier, een boek over de familie Pimentel had geschreven, in het Ivriet en in nauwe samenspraak met zijn familieleden. De directe aanleiding was de vondst van enkele schriftjes waarin zijn grootvader Mordechai (‘Chai’)

Pimentel een dagboek had bijgehouden, nadat hij in april 1940, samen met zijn vrouw Clara Pimentel-Van Praag een mooi huis en vooraanstaand accountantskantoor in de Amsterdamse Johannes Verhulststraat had verlaten en zich vestigde in Tel Aviv. Het dagboek loopt vanaf die verhuizing tot augustus 1944 en vormt het meest centrale onderdeel van het boek van Ezra Pimentel.

Over die verhuizing, zo kort voor de Duitse bezetting, was ik heel verbaasd. Immers, waren het niet de vaders van de Nederlandse jeugdige chaloetsiem in de garien voor Choeliot met de achternamen Pimentel, Slijper en Vromen, die kort voor de Tweede Wereldoorlog vanuit Nederland een brandbrief hadden geschreven aan hun kinderen in het Britse mandaatgebied Palestina, om meteen terug te komen naar Nederland aangezien ze in gevaarlijk oorlogsgebied dreigden terecht te komen? Ook de naam Andreson kwam bij me boven, toen ik hieraan dacht. Omdat de bibliotheek van het Center for Research on Dutch Jewry vanwege de coronamaatregelen hermetisch gesloten is, kan ik het niet gaan nakijken. Dat houdt u dan nog van me tegoed!

Lezend in het boek van Ezra kwam ik nu tot mijn verbazing ouders tegen met dezelfde achternamen, vooral Andreson, Pimentel en Vromen, die nog net voor de bezetting van Nederland waren verhuisd naar Palestina. Ze waren nauw met elkaar verbonden onder andere via het huwelijk van zoon Moshe Vromen uit Enschede met

de Amsterdamse dochter Betty Pimentel, genoemd naar haar grootmoeder Batsheva Pimentel-Belifante en zuster van Jitschak Pimentel. Deze jongelui maakten deel uit van de garien Choeliot, die voor hachsjar eind jaren dertig in Netaiem, vlakbij Tel Aviv, verbleef en nog wachtte op een geschikte plaats voor de oprichting van hun kiboets. In 1940 waren bij hen de eerste kinderen op komst, zowel bij Jitschak en Ofra Pimentel-van Spier, als bij Betty en Moshe Vromen-Pimentel, eerste kleinkinderen voor hun grootouders. De accountant Mordechai Pimentel en zijn vrouw Clara, hadden geen andere kinderen Nederland. Het accountantskantoor had bovendien vertakkingen in Londen en Tel Aviv. Hun verhuizing, zo op het laatste nippertje naar hun kinderen en op komst zijnde kleinkinderen, redde hun leven.

Ezra Pimentel vertelde me dat deze beslissing vooral onder druk van Moshe Vromen tot stand was gekomen. Hij had heel zuiver aan gevoeld, dat het in Europa heel erg zou worden en dat ook indringend aan zijn eigen ouders en schoonouders uitgelegd. Zo pakten ze op het nippertje zelf hun biezen en vertrokken naar gevaarlijk oorlogsgebied Palestina.

Familieboeken, gemaakt door mensen, die geen professionele auteurs zijn, verschijnen meestal in beperkte oplage. Sommige van dit soort egodocumenten hebben niet alleen een grote waarde voor de betrokkenen zelf en voor hun nageslacht, maar ook voor een breder publiek. Zo'n boek is dit boek, in het Ivriet geschreven door Ezra Pimentel. Het heet משני עברי הים, 'Van beide zijden van de zee', verwijzend naar de Middellandse Zee met enerzijds de herkomst van het Iberisch schiereiland via Nederland naar anderzijds de oostelijke kust, Eretz Israël.

De vroege familiegeschiedenis sinds de veertiende eeuw laat ik – hoe boeiend ook – liggen. Mij gaat het nu om de periode na de vlucht naar Tel Aviv. De beschrijvingen van Mordechai Pimentel gaan over de wereldoorlog en hoe zij die in Brits Mandaatgebied Palestina beleefden; de reële vrees voor een Duitse inval, zowel vanuit het noorden als vanuit het zuiden; het soms langdurig verblijf in schuilkelders vanwege Italiaanse bombardementen van Tel Aviv; ziekten als geelzucht en malaria; de schaarste, hemelhoog stijgende kosten van levensonderhoud en berichten uit het bezette Nederland via de algemene pers, maar ook Radio Oranje, de Londense uitgave van Vrij Nederland en de meer persoonlijke berichten – via het Rode Kruis. Die laatste zijn bij het lezen ervan meestal meer dan zes weken oud. Terwijl de angst voor een Duitse bezetting van Palestina geleidelijk aan verdwijnt, worden die berichten uit Nederland steeds grimmiger.

Daar tegenover staan de bezoeken aan de jonge chaloetsiem in Netaiem, de vreugdevolle geboorte in 1940 van de eerste kleinkinderen Mordechai en Jona, maar ook veel zorgen, vooral veroorzaakt door de erbarmelijke economische toestand en ideologische spanningen in de garien.

Grootvader Pimentel schreef niet elke dag, maar af en toe. Zijn beschrijvingen lopen soms een paar dagen door en zijn regelmatig rechtstreeks gericht aan familie en vrienden in Nederland, alsof het brieven zijn. Hij spreekt zijn verlangen naar hen uit, zijn diepe zorgen over wat daar gebeurt en ook zijn heimwee naar Nederland. Hij denkt hardop, dat hij na de oorlog misschien zal teruggaan. Ook schrijft hij over de 'Hitachdoet' van de Nederlandse oliem en de activiteiten, die deze groep onderneemt om Nederlandse Joden te redden.

Tel Aviv na Italiaans bombardement

V.l.n.r. Moshe en Betty Vromen-Pimentel; Jitschak en Ofra Pimentel-van Spier

Johannes Verhulststraat - Amsterdam

10 mei blijkt voor hen een belangrijke datum te zijn, die jaarlijks wordt herdacht; het begin van de bezetting van Nederland. Op 10 mei 1944 gaan de Pimentels zelfs naar Har Hatsofiem, waar ze samen komen met andere leden van de Irgoen Olei Holland en de Nederlandse consulaire vertegenwoordiging. Met uitzicht op de Dode Zee en het gebergte van Moab, zwaaien deze 'Hollanders' daar met een Nederlandse vlag en zingen het Wilhelmus.

Hoewel het niet in het boek staat kan ik dat plaatsen in de tijd. Men is juist op dat moment in afwachting van de komst van mensen uit Bergen-Belsen, de uitwisseling. Zij denken dan nog dat er 1200 mensen uit Nederland zullen aankomen. Uiteindelijk zouden het er half juli maar 222 blijken te zijn, van wie de meesten Duits-Joodse vluchtelingen waren. Amper honderd Nederlandse Joden dus.

Mordechai Pimentel sluit in augustus 1944 zijn dagboek af. Waarom juist dan? Ik denk dat de verhalen van degenen die aankwamen uit Bergen-Belsen te confronterend waren. Hij wil dat niet gaan opschrijven. Hij schrijft in de slotregels veelbetekenend, dat er tot op dat moment een sprankje hoop was, maar dat dat nu is vervaagd. Het werpt een donkere schaduw over de bevrijding van hem bekende mensen onder de uitgewisselden. Zijn behoefte om terug te keren naar Nederland is opeens over, evenals zijn behoefte het dagboek voort te zetten. "Het is als een zinkend schip, waarvan je de enige overlevende bent en verder moet met je leven. Ons rest niets anders dan een steun te zijn voor anderen. Hier eindig ik mijn dagboek met zware gevoelens."

Ondertussen hebben we via datzelfde dagboek ook steeds kunnen lezen over de garien. De tweelingbroers Moshe en Baruch Vromen uit Enschede waren bij de allereerste groep

die het begin van de oprichting van Choeliot uitvoerde. Er zijn veel spanningen en discussies over de oprichting van de kiboets en uiteindelijk besluiten zij samen, met hun inmiddels groeiende gezinnen, de garien te verlaten. Ze wilden meer op zichzelf kunnen zijn. Uiteindelijk worden zij medeoprichters van de mosjav sjitoefi Moledet in de Emek Jisraël. Zo komt het kleindochtertje Jona daar terecht en moeten de Pimentels vanuit Tel Aviv verder reizen. Nog verder is het reizen naar Sde Nechemia om het groeiende gezin van Jitschak en Ofra Pimentel-Van Spier te volgen.

Ezra schrijft verder na het afsluiten van het dagboek van zijn grootvader. Het blijft heel sterk een familieboek, gemaakt door de familieleden zelf, maar bewonderenswaardig gedaan met veel informatie over het leven en de worstelingen van oliem uit Nederland in die tijd. Er ontstaan twee families met in totaal zeven kleinkinderen. Tragedie wordt hen niet bespaard. Als Jona in 1948 acht jaar is zitten we opeens midden in de Onafhankelijkheidsoorlog en komt er een Irakees vliegtuig over Moledet gevlogen dat wat bommen laat vallen. Het is haar dood. Ook kleinzoon Mordechai Pimentel wordt maar dertig jaar. Een talentvolle jonge man voor wie de kiboets Sde Nechemia en het afgelegen leven daar, een wanhopige fuik lijkt te zijn geweest, waarin hij zichzelf niet kon verwezenlijken.

עזרא פימנטל, משני עברי הים מגירוש ספרד לשואה בהולנד ולהגשמה בארץ ישראל

מבוסס על יומניו של מרדכי (חי) פימנטל,
הוצאת ספרים אריאל, דאנאקוד 11094-109.
אפשר להזמין אצל המחבר, 50 ש"ח + ש"ח משלוח
דוא"ל: pimentel.ezra@gmail.com

Clara en Mordechai Pimentel

Choeliot -
Sde Nechemia

WATERSNOOD IN HET ZIEKENHUIS

door Abel de Jong*

Ik neem u mee naar het jaar 1989. Een paar maanden eerder was ik als 'oleh chadash' – nieuwe immigrant – in het ziekenhuis van Tsfat aangenomen op de afdeling metaalbewerking. De werkzaamheden waren bijzonder afwisselend. Hier kon ik mijn kennis van het lassen en repareren, in Nederland bij wijze van liefhebberij opgedaan, in de praktijk brengen. De baas was tevreden maar vond mij – echt Israëliësch – te langzaam. Ik betoogde dat ik kwaliteit boven snelheid stelde, waarmee hij vrede kon hebben. Ik moet zeggen dat veel reparatiewerk toen met 'den Joodschen slag' verricht werd. Maar goed, ik kon me handhaven en verwierf zelfs een reputatie als oplosser van moeilijke technische klussen. Dat kwam weer door mijn jarenlange ervaring in het opknappen van oldtimers in Nederland. Daarnaast moest ik evenwel ook andere voorkomende werkzaamheden doen.

Zo had ik veel werk aan de grote cv-installatie. In de kelder lagen twee grote watertanks, die door een fel brandend olievuur werden verhit. In november begon het koud te worden en dan was het tijd om de installatie, die vanaf april had gerust, op te starten. Nu had men in het ziekenhuis de gewoonte om aan het einde van de winter al het water uit de radiatoren en de pijpleidingen af te tappen, onkundig van het feit dat het zogenaamd 'dood water' betreft, zonder zuurstof dus en veilig voor de ijzeren buizen. Als je dat vervangt door nieuw, zuurstofrijk water, bevordert je het roestproces. Ik had dat al een paar keer aan mijn baas duidelijk gemaakt, maar ik was in zijn ogen een beginneling en hij luisterde niet naar mijn pleidooi om het water niet af te tappen.

Het was november en de buizen en radiatoren vulden zich met water. Roestplekken die zich inwendig reeds gevormd hadden, breidden zich uit en op diverse plaatsen roestten de pijpen door. Die waren – tot overmaat van ramp – in de spouwmuur gelegd. Als dan een natte plek op de muur ontstond, moest die plek met voorhamers en beitels opengehakt worden. Dan trof je daarachter een buis aan, nat van het gelekte water. Het lek zelf bevond zich evenwel zelden op de plek van het gat zelf: water loopt namelijk van boven naar beneden langs de buizen en slechts daar waar deze het metselwerk raken ontstaan er natte plekken. Hoger zoeken dus en opnieuw gaten hakken. Mijn potige collega's hadden er plezier in, een en ander tot ongemak van de patiënten die hun bed vaak met stof overdekt zagen. Er waren zelfs een paar post-operatieve patiënten die nog buiten bewustzijn lagen en brokken metselwerk op hun bed kregen. Ik had snel een kussen over hun hoofden gelegd om erger onheil te voorkomen.

En zo was ik vele dagen bezig. De papierdunne buizen waren bovendien nauwelijks dicht te lassen. We rolden ze als de deksels van een sardineblikje op en de metselaars sloten het gehakte gat. Dan maar een kamer zonder centrale verwarming. De families van de patiënten losten het op door van thuis elektrische kacheltjes mee te brengen.

Een jaar verstreek en opnieuw moest het hele systeem gevuld worden. Ik moest in de kelder bij een grote afsluiter plaats nemen, met een walkie-talkie in mijn hand. Een collega op de bovenste verdieping zat aldaar eveneens met zo'n toestel. Als het systeem zich na meer dan een uur met water had gevuld, zou hij mij een seintje geven om de kraan in de kelder snel dicht te draaien. Geduldig zat ik daar in het halfduister met de intercom aan het oor. Zo nu en dan wisselden we een paar woorden om de werking van onze verbinding te testen. Ik kreeg evenwel geen bericht van boven, hoewel de tijd die voor het vullen stond volgens mij al verstreken was. Met Nederlands geduld bleef ik op een bericht van mijn collega wachten.

Ik vertrouwde het op een bepaald moment niet meer en riep hem op. Geen antwoord. Was de intercom stuk of was mijn collega niet langer op zijn post? Het laatste bleek de juiste veronderstelling te zijn. Die conclusie trok ik echter toen het al te laat was en een mini-tsunami van de trappen ruiste. In een oogwenk moest ik mijn voeten optillen om niet nat te worden. Ik werd ook schreeuwen en rennen gewaar. Mijn baas kwam buiten adem door het water wadend naar beneden: "Dicht die kraan." Dat had ik inmiddels zelf al gedaan. Hij was verschrikkelijk kwaad op mij en dreigde met ontslag, doof voor mijn argumenten dat ik geen seintje had ontvangen de kraan te sluiten.

De waarheid kwam een paar minuten later aan het licht. Een medewerker was naar de collega op de bovenste verdieping gehold om hem ervan in kennis te stellen dat diens zoontje op school een ongeluk had gekregen en op de EHBO naar binnen was gedragen. Mijn collega heeft toen zijn walkie-talkie neergelegd en is naar beneden gesnel om bij zijn zoontje te zijn. Hij is er met een schriftelijke berisping en vermindering van salaris van afgekomen.

De watersnood had nog maanden later gevolgen in de vorm van elektrische storingen op plekken waar stroomleidingen onder water hadden gestaan. De dag na het voorval viel ineens de stroom in een van de operatiekamers uit. Ik werd er snel naartoe gedirigeerd, gewapend met een fors uitgevallen bezemsteel en een zaag. Ik betrad met de nodige schroom de O.K. in kwestie. De chirurg keek nauwelijks op van zijn werk, dat hij bij het licht van een zaklantaarn verrichtte, terwijl een collega van de electriciteitsafdeling druk doende was een paar schijnwerpers te installeren. Het komische van de situatie was dat met het uitvallen van de stroom de operatietafel door het wegvallen van de hydraulische druk naar beneden was gezakt, zodat de chirurg op z'n knieën moest opereren. Dat was nog eens een staaltje van improvisatie. Met vereende krachten hebben we de operatietafel tot de vereiste hoogte opgetild en toen kon ik die bezemsteel eronder zetten, na hem eerst op maat gekort te hebben.

* Abel de Jong is helaas op 7 september jl. overleden, moge zijn nagedachtenis tot zegen zijn. Dit artikel van zijn hand verschijnt als aandenken en is met toestemming overgenomen uit het in 2019 verschenen boek Klompen & Kamelen, 48 korte verhalen door 30 auteurs, over leven en overleven in Israël – red. Ya'akov Almor, Robert Barzelay en Jim Hasenaar, www.klompnenkamelen.com.

Van Edith Scheenaard uit Gouda naar Rivka Levitt in de Oude Stad van Jeruzalem

Interview door Navah Verhoeven

Je bent een 'olah' uit Nederland, kun je iets over je achtergrond vertellen?

Ik ben in Nederland opgegroeid, in een gezin dat getroffen was door de oorlog: mijn moeder, die zelf de achternaam Prins heeft, was als kind ondergedoken. In het begin deden wij niet veel met ons Jodendom, maar later stimuleerde mijn vader mijn moeder om er meer aan te doen en zo werd ik ook gestimuleerd. We woonden in Gouda. Mijn moeder heeft daar toen zelfs een Joodse gemeente opgezet in een sjoel, die na de oorlog door christenen in gebruik was genomen. Ze liet een herdenkingsteken op de deur aanbrengen door Ralph Prins. Ik werd lid van Ijar, zat in het Medienebestuur en organiseerde activiteiten en klasjes voor Joodse jongeren in Nederland. Ik heb de

HBO-opleiding Personeel en Organisatie gedaan en vond daar ook werk in, in Nederland.

Hoe kwam je in Israël terecht?

De eerste keer dat ik er kwam – als jong meisje – was mijn liefde voor het land al aangewakkerd en dat werd nog sterker toen ik er vaker kwam, omdat mijn toenmalige vriend er veel familie had wonen.

Ik ging in die tijd met een 'post-graduate' programma van de World Union of Jewish Students (WUJS) naar Israël. Dat was heel speciaal want je werd helemaal niet onder druk gezet om religieuze dingen te doen, maar er was wel in alles voorzien voor wie dat wel wilde. Zo ben ik er langzaam verder in gegroeid. Ik besloot op Alia te gaan en na een jaar van voorbereidingen gebeurde het echt. Ik begon op een Oelpan in Jeruzalem en vond werk bij IDT, een telefoonbedrijf.

Ik wilde wel naar een seminarium maar wachtte daar bewust mee om te voorkomen dat ik beïnvloed zou worden; ik wilde eerst wat meer op mijn eigen benen staan, een eigen stabiliteit opbouwen. Later ging ik twee jaar naar (twee verschillende) seminaria. Via een meisje van het 'Seminar' kreeg ik toen werk als verzorgster bij rebbetzin Scheinberg, de vrouw van de bekende rabbijn Chaim Pinchas Scheinberg. Daar heb ik heel veel geleerd, met name hoe 'Achdoet Israël' er uitziet; zij hadden liefde en respect voor heel het Joodse volk, zonder uitzondering.

Hoe kwam je in de Oude Stad te wonen?

Ik woonde in die tijd in Jeruzalem in Ramat Eshkol en het idee om ooit in de Oude Stad te gaan wonen gaf mij op de een of andere manier altijd een gevoel van innerlijke blijheid. Toen kreeg ik van een vriendin de mogelijkheid om haar huurwoning in de Oude Stad, in de Rova, over te nemen. Het was wel nogal boven mijn budget, maar ik was zo blij dat ik mijn auto verkocht om de eerste maanden huur te kunnen betalen en een kamerhuurster erbij te zoeken. Die vond ik gelukkig, maar ze was maar tijdelijk in Israël voor een PhD-opdracht. Daarna werd het financieel benauwd. Op een dag

ging ik naar de Kotel en toen ik weer wegging en langs een bedelaar kwam – ik gaf hem niet eens wat – zei hij zomaar tegen mij (in het Hebreeuws): “Je mazal gaat nu open.” Ik werd diep geraakt en rende naar mijn huis om tien sjekel te halen en die gaf ik aan hem!

Niet lang daarna was ik verloofd. Met Avraham Levitt (van Torahcodes.net). Hij bood zelfs aan om al bij te dragen in de huur voor hij bij mij zou komen wonen na ons huwelijk. Dus wij trouwden, gingen samen in mijn huisje wonen en al snel raakte ik zwanger van mijn eerste kind: Yehuda Simcha.

En toen ben je er weer weggegaan, hoe kwam dat zo?

Het huis waar wij woonden was heel vochtig; de muren zogen al het regenwater op en dat was op den duur niet meer uit te houden vanwege de schimmel. We gingen op zoek naar een andere woning in de Rova. Dat lukte niet zo en we spraken er met een rabbijn over. Die raadde ons aan iets te zoeken in Baka of Katamon. Ik was niet zo blij met het idee om weg te moeten uit de Rova. Maar mijn man was wel enthousiast en we vonden toen al snel iets in Baka. Yehuda Simcha was toen een jaar oud. Gelukkig was daar een fijne gemeenschap waar we met open armen werden ontvangen en dat hielp. Wat ook hielp was dat ik daar heel makkelijk naar buiten kon, er waren parkjes en je kon onbelemmerd andere buurten inlopen. Ik bracht veel tijd buiten door met mijn zoontje.

En nu wonen jullie weer in de Rova, hoe kwam dat zo?

Toen we een school moesten kiezen voor onze zoon, kwamen we al vrij gauw uit op de Zilberman-school in

de Rova. Hij kan namelijk heel goed zingen en heeft een buitengewoon goed geheugen; op die school wordt veel Tora uit het hoofd geleerd en veel gezongen. Echter, daarvoor was het wel nodig dat wij weer in de Rova gingen wonen. Ook leek dat ons beter omdat dan zijn nieuwe vriendjes vlakbij zouden wonen. Het duurde niet lang voor wij iets vonden: nog wel met uitzicht op de Kotel! Dus nu wonen we er alweer een aantal jaren en hebben inmiddels nog meer kinderen gekregen.

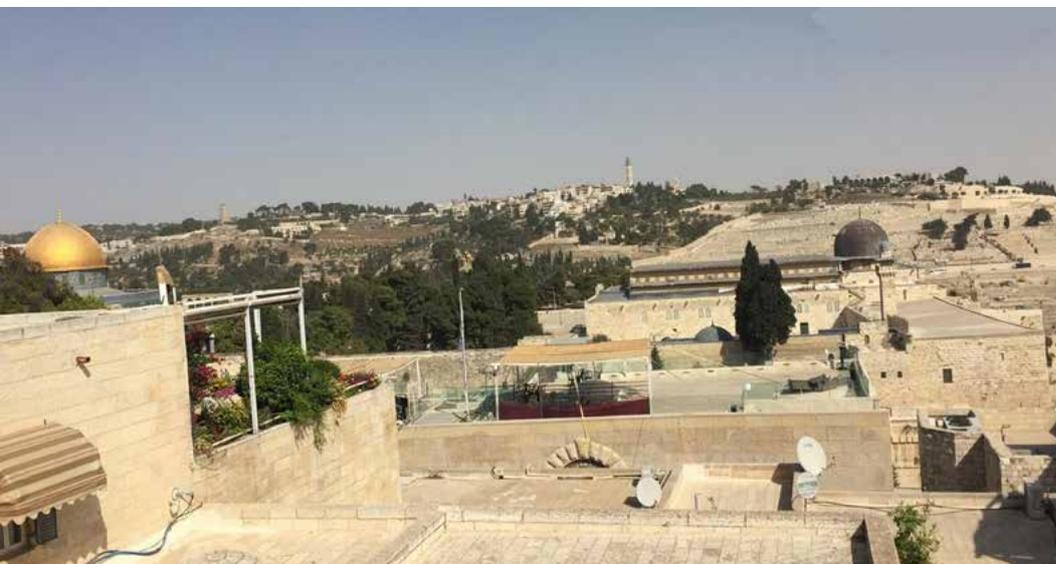
Hoe was het om weer terug te zijn in de Rova?

Eerlijk gezegd was ik er niet meteen zo gelukkig, ik miste het groen en de vrijheid om zonder omwegen andere wijken in te kunnen lopen. Het voelde een beetje gevangen tussen alle muren hier.

Hoe gaat het nu, wat houdt je hier?

Ik geniet heel erg van de levendigheid hier, veel Jesjiva- en Midrasja-studenten, veel Engelssprekenden om mij heen en op straat. Er is vaak ‘live’ muziek te horen, de Kotel vlakbij. Ook is de gemeenschap hier bijzonder. Je kan hier heel erg ‘op jezelf’ zijn maar tegelijkertijd, als er iets is – een geboorte of iets anders – zijn ze er voor je, met eten en steun. Bij ons huwelijksfeest (op Har Tzion) was het ook een heel bijzondere ervaring om na afloop, rond 1 uur ‘s nachts in mijn trouwjurk bij de Kotel te kunnen bidden. Daar was toen zowaar een massale hoeveelheid mensen, van allerlei pluimage en het was heel speciaal om door zovelen om een bracha (zegening) gevraagd te worden.

Nee, ik zou hier niet meer weg willen!

Wonen met uitzicht op de Kotel

‘Op mijn vijfde was ik al zionist’

een openhartig gesprek met Miriam Dubi over haar nieuwe roman *Dossier Grete Weisbrot*

In 1962 ging Miriam Dubi op aliya, in haar eentje, zonder andere familieleden, ze was destijds zeventien. ‘Op de Rosj Pina-kleuterschool had een juf verteld over Israël. Ik was gelijk verkocht,’ herinnert Miriam zich. ‘Op mijn vijfde was ik al zionist, maar pas toen ik zeventien werd konden mijn ouders me niet meer tegenhouden.

Mijn vader vond het maar niets. Zelf vond ik het de gewoonste zaak van de wereld en maakte ik me nergens zorgen over. Dat bleek ook terecht.’ Miriam heeft een big smile. Ze beseft dat ze destijds misschien wat naïef was maar is er ook trots op dat ze zich zo vastberaden heeft getoond. ‘Toen ik op Airport Lod de vliegtuigtrap afkwam heb ik de grond gekust. Zionisme zit in mijn merg, botten en hersenen.’

Een boomgaard in Palestina

Miriam's overgrootvader, Simon van Rhijn, was een van de oprichters van de Nederlandse Zionistenbond. Meer dan dat, hij heeft zelfs een stuk grond gekocht in Palestina om sinaasappels te gaan telen. ‘Ik heb jammer genoeg nooit kunnen achterhalen waar die boomgaard gepland was,’ vertelt Miriam met enige weemoed. ‘Mijn ouders waren pro-Israël, maar daar hield het wel mee op. Het relaas van Simon van Rhijn heb ik pas vernomen toen ik al jaren in Israël woonde. Ik ben daar heel trots op. Ik heb *Dossier Grete Weisbrot* ook aan hem opgedragen. Thuis werd nooit over hem gesproken. Zionisme was in mijn ouderlijk huis bijna een taboe.’

Meer dan een droom

‘Mijn ideaal is dat we in Israël een samenleving creëren waarin de leden van de diverse bevolkingsgroepen geduldig en respectvol met elkaar omgaan. Dat is voor mij zionisme,’

legt Miriam uit. ‘Die droom is ook het leitmotiv van de roman. Gelukkig is het meer dan een droom, Israël is niet perfect, er is nog genoeg om aan te werken, maar we zijn een heel eind op weg.’

Dossier Grete Weisbrot

Dossier Grete Weisbrot geeft een rake schets van Israël, enkele decennia geleden. Wat binnen de Israëliëse samenleving in het oog springt is de scheidslijn tussen Asjkenazische en oriëntaalse Joden. Al neemt de afstand tussen deze twee groepen, vooral ook door onderlinge huwelijken, gestaag af.

Hoe de leden van diverse subculturen in Israël zich tot elkaar verhouden zien we gespiegeld in de interactie tussen de drie centrale karakters van de roman, gesitueerd in Jeruzalem anno 1985.

De hoofdfiguur is Grete Weisbrot, een oude Joodse vrouw die in 1938 vanuit nazi-Duitsland naar Palestina vluchtte. De oriëntaalse Jood, Raffie Alfasi, een jeugdige medewerker van de sociale dienst, krijgt de opdracht te bewerkstelligen dat mevrouw Weisbrot in een bejaardenhuis wordt opgenomen. Daar is zij echter fel op tegen.

Mr. Joesoef

‘Naast de twee Joodse karakters, Grete en Raffie, heb ik in het verhaal een Arabische vriend van Grete geïntroduceerd: de gemiddelijke Mr. Joesoef, een leeftijdsgenoot van Grete. De twee zijn soulmates. Het is heel belangrijk om te beschrijven hoe Joden en Arabieren in dit land, nu, en dat was eigenlijk door de eeuwen heen altijd al zo, onderling grote vriendschappen hebben gekend. Dat is ook onderdeel van het zionistische

coverbeeld door Lubov Meshulam Lemkovitch

ideaal. Al die onzin dat de zionisten veronderstelden of suggereerden “een leeg land” te gaan bevolken is antisemitische propaganda,’ legt Miriam uit.

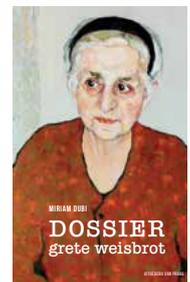
Genieten

‘Ik ben geboren op de sterfdag van Anne Frank. Nu leef ik het zionistische ideaal, vervang “leven” maar door “genieten”. Die vreugde heb ik proberen uit te dragen met deze roman. Geschreven uit dankbaarheid. En uit trots op wat het Joodse volk hier toch maar mooi heeft neergezet. Letterlijk “neergezet”, want gebouwd.’ Opnieuw breekt er een grote glimlach door op het gezicht van Miriam.

Een indringend boek van een getalenteerd auteur. Absoluut een aanrader!

—Hans Knoop

titel: *Dossier Grete Weisbrot*
 auteur: Miriam Dubi
 omvang: 204 p. (pb)
 prijs: 19,95 euro / 70 shekel
 ISBN: 978 90 490 1966 2
 Uitgeverij Van Praag
 info@uvp.nl

distributie in Israël

- het boek ligt op voorraad bij Holzer Books, Jaffa Street 91, Jeruzalem tel. 076-5433800
- telefonisch bestellen via 054-7400068
- bestellingen per e-mail via bestel@uvp.nl

WAAR JE POLITIEKE VOORKEUR LIGT

Waar toch ook maar je politieke voorkeur ligt
Ieders ogen waren op Amerika gericht
Het lijkt dat wij de USA straks gaan benijden
Ze raken Trump nu kwijt en krijgen Joseph Biden
Er zijn die huilden en weer anderen die lachten
Betekenis daarvan voor hier valt af te wachten
Terwijl de wereld nauwelijks heeft stilgestaan
En alles heel gewoontjes verder is gegaan
Om één ding ben ik op het ogenblik wel blij
Die lange zomer is nu eindelijk voorbij
Het heeft geregend, sterker nog: het heeft gegoten
Veel paadjes zijn veranderd in veel moddersloten
De thermometer is 10 graden afgezakt
en alle zomerspullen zijn al ingepakt
't Is een genot om 's avonds onder de wol te gaan
Dat maakt het moeilijk 's morgens vroeg weer op te staan
En wat er verder voorgevallen moge zijn
In Israel verandert niets op landelijk terrein
Ook over de corona valt er weinig te vertellen
Al blijft het ministerie niet veel goeds voorspellen
Na morgen mogen winkels in de straat weer open
En tot vier klanten tegelijk mag je daar kopen
Ook regels voor de Zimmerim zijn wat verruimd
Vast heb ik een of ander in 't verslag verzuimd
Maar dat vermeld ik dan nog wel een volgend keer
Voorlopig wens ik ieder van de lezers weer

**Blijf ons allemaal gezond
Een groet van Ini en haar hond!**

Ini Lederer

CHANOEKA

Chanoeka, dit jaar
Wat wensen we elkaar?
Bewegingsvrijheid, fel omstreden
Voor het weerzien alle reden
Met een 'hem' of 'haar'

Hopelijk herleeft de trant
Bezoek aan voorkeursrestaurant
Heropent het amusement
Sinds lange tijd geheel ontwend
Corona drong ze aan de kant

Wordt het weer zoals altijd?
We zijn al zoveel vrijheid kwijt
Maar wat er ook geschiedt
Vergeet de kaarsjes niet
Als bakens in onzekerheid!

Tsvi Bar-Rav

Ritme is
belangrijker
dan Rijm

zoals Trouw
het wint
van Liefde

CB

NU, 25 JAAR LATER – 4 NOVEMBER 2020

Vandaag is het 25 jaar geleden dat Yitzhak Rabin, premier van Israël, op het Plein der Koningen in het centrum van Tel Aviv tijdens een grote vredesdemonstratie werd vermoord. Mijn oudste dochter Tair was net vier. Zij, nu een volwassen vrouw van negentwintig, wist lang niet eens dat het plein zo heette. Nu woont ze er pal naast. Kort na de moord werd de naam van het plein veranderd in Rabinplein. Ze kan zich wel herinneren dat Abba bij de begrafenis van Rabin voor de televisie zat te huilen.

Van de generatie van mijn ouders weet bijna iedereen nog waar hij of zij was, toen John F. Kennedy in 1963 werd vermoord. Ik was toen ook vier. Mijn generatie herinnert zich vooral twee traumatische gebeurtenissen, namelijk Rabins moord en 9/11.

Ik woonde in 1995 net een jaar in Herzliya. We hadden na de geboorte van onze tweede dochter Noam in Ramat Aviv meer ruimte nodig en konden onverwacht een duplex appartement in downtown Herzliya kopen.

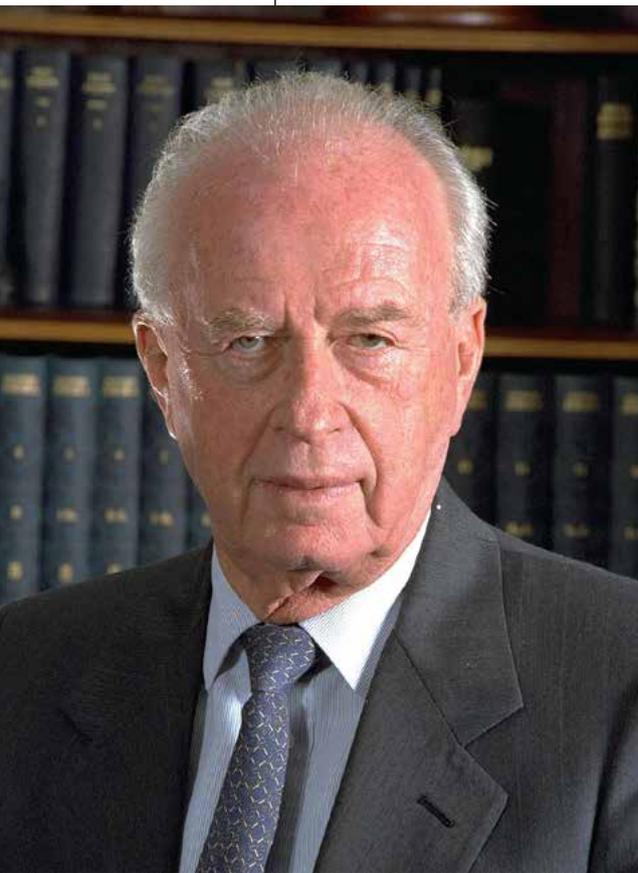
Op de vierde November zouden we samen met vrienden naar de vredesdemonstratie in Tel Aviv gaan. Kinderen mee in kinder- en wandelwagens. Maar in de namiddag kregen we een telefoontje van Nederlandse vrienden. "We zijn in Israël en zowaar een paar dagen in een hotel hier in Herzliya, gaan jullie mee uit eten?" En zo waren wij op die avond voor het eerst in China Class, een Thai-Chinees restaurant in Herzliya. Ik heb er daarna nooit meer zonder schuldgevoel langs kunnen rijden, laat staan er eten.

Het was een genoeglijke avond. Goed eten en een goed gesprek. In de hoek van het restaurant hing een tv waarop we de demonstratie konden volgen. Tegen het einde van de demonstratie zong Miri Aloni, zij aan zij met Shimon Peres en Yitzhak Rabin op het podium, het bekende lied "Laat de zon opkomen," een optimistisch lied dat de vrede toelicht. We grinnikten wat toen Aloni de microfoon onder Rabins neus duwde om een couplet te zingen. Hij stond er maar wat verlegen bij.

Rabin, Peres en consorten verdwenen vervolgens van het toneel en toen was het tijd voor het dessert. Ik kreeg een soort Dame Blanche. Kan ik ook nooit meer bestellen zonder schuldgevoel. De eigenaar zette het geluid van de televisie af. En wij hervatten het gesprek met onze vrienden. En toen opeens rumoer. "Rabin", riep iemand: "Rabin is neergeschoten!" Binnen vijf minuten liep het restaurant in bijna doodse stilte leeg. "Ga naar huis", maande de eigenaar: "We rekenen een ander keer wel af." We namen afscheid van onze vrienden en snelden naar huis.

Een half uur later zagen we Eitan Haber, Rabins persvoorlichter en een persoonlijke vriend, omringd door een grote meute mensen, in een paar zinnen een verklaring afleggen. Haber is zelf kort geleden overleden. De meeste Israëlis kunnen zich die verklaring woord voor woord herinneren:

על מותו של ראש הממשלה, בצער רב וביגון עמוק, ממשלת ישראל מודיעה בתדהמה, אשר נרצח בידי מתנקש, הערב בתל אביב" ושר הביטחון, יצחק רבין, אשר נרצח בידי מתנקש, הערב בתל אביב"

“Met grote ontzetting, droefenis en rouw deelt de regering van Israël mede dat Yitzhak Rabin, premier en minister van Defensie, vanavond in Tel Aviv door een sluipmoordenaar is vermoord.”

Rabin zou dit jaar 98 zijn. Zijn twee jaar jongere zuster Rachel Yaakov uit Kibboets Manara gaf ter gelegenheid van de herdenking een radiointerview. Met een krachtige, heldere stem vertelde zij over haar broer. “Ik mis mijn broer nog steeds ontzettend”, zei ze.

Wij ook.

Ya'akov Almor

FASTEST CAR RENTAL SERVICE ON DUTCH AIRPORTS

- Easy pick-up and return
- No nonsense
- Unlimited mileage
- 100% all inclusive

www.bbllcarrental.com

BEKENDE NEDERLANDERS

Meer dan eens lezen we in allerlei publicaties, dat het aantal Joden in verhouding tot het aantal wereldbewoners percentueel veel Nobelprijswinnaars telt; en dan hebben we het over de serieuze en niet de populistische prijzen. Dit gesteld hebbende, vraag ik me af of er een hoge prestatiegraad geldt voor uit Nederland afkomstigen in Israël.

Dat alles bedacht ik, toen ik in de krant las dat Frutarom – de geur- en smaakmaker uit Haifa voor voedingsmiddelen, farmaceutische en cosmetische industrie – was verkocht aan het Amerikaanse bedrijf IFF, de grootste speler in de wereld op dit gebied. Volgens de financiële bronnen was dit de op een na de grootste 'exit' (\$ 7,1 miljard) in Israël, na die van 'Mobileye' (\$ 15,3 miljard) in 2017.

Frutarom Palestine Ltd. werd in 1933(!) opgericht door twee jonge zionisten – Maurice Gerzon uit Haarlem en Yehuda Araten.

De lijst van 'BN'ers' (Bekende Nederlanders) in Israël is aanzienlijk groter dan we denken, in verhouding tot het aantal hier wonende (ex-)Nederlanders.

Hieronder volgt in alfabetische volgorde een (zeker niet compleet) lijstje van deze pioniers. De geboorte- en sterfdata zette ik erbij voor zover ik ze kon achterhalen.

Yaakov Arnon (Jaap van Amerongen), 1913-1995

Onder andere directeur-generaal van het ministerie van Financiën (1969-1995) en daarna voorzitter van de raad van bestuur van Chevrat Hachashmal (het Israëlisch electriciteitsbedrijf).

Dr. Sara Bavly, 1900-1993

Voedselkundige, kwam op Alia in 1926, was de hoofddiëtiste van de Hadassa-ziekenhuizen en gedurende haar werkzame leven ook actief in vele organisaties, verbonden met de voedingswetenschap.

Benno Gitter, 1919-2004

Econoom, vooraanstaand zakenman en adviseur van David Ben-Gurion, Yitzhak Rabin, Levi Eshkol, Golda Meir, Shimon Peres, Pinchas Sapir en anderen.

Eliezer Hoofiën, 1881-1957

Actief zionist in Nederland, ging op Alia naar Eretz Israel in 1912; 1925-1947 algemeen directeur en 1947-1957 voorzitter van de raad van bestuur van de Anglo-Palestine Bank, de voorloper van de Bank of Israel. Ooit stond zijn handtekening op Israëlische bankbiljetten.

Jacobus Henricus Kann, 1872-1944

Nederlands bankier, bekend als een der originele kopers van de gronden waarop Tel Aviv is gebouwd. Jacobus Kann realiseerde hiermee een van Herzls dromen. Gedurende het 100-jarig bestaan van Tel Aviv is dat ooit erkend, maar nooit werd gevolg gegeven aan het verzoek van de IOH om een straat in Tel Aviv naar hem te noemen. Een historisch feit, maar onbekend bij het grote publiek. Hij woonde slechts enkele jaren in Palestina.

Prof. Betty Levie

Radiologe in het Beilinson ziekenhuis.

Nechemia de Lieme

Kibboets Huliot, opgericht in 1940, veranderde later in Sde Nechemia naar deze Nederlandse zionistische activist en bankier. Bekend in Israël, doch vanwege de oorlog kwam er niets van Alia.

Dr. Jozeph Melkman (Jozeph Michman)

Verbonden aan de Hebrew University of Jerusalem en Yad Vashem.

Hanoch Nenner

De eerste gekozen burgemeester van Eilat 1952-1959

Ophir Pines-Paz

Geboren in Rishon Lezion uit Nederlandse ouders (Zwolle). In het verleden parlamentslid en minister van Binnenlandse Zaken, Wetenschap, Cultuur en Sport.

Prof. Shlomo Shibolet (Schijvenschuurder) (1927)

Alia 1952, diende in het corps parachutisten als hoofd van de medische afdeling. Was afdelingsdirecteur in het Ichilov-ziekenhuis in Tel Aviv en hoogleraar aan de medische faculteit Tel Aviv.

Yehuda Shimoni

De oud-voorzitter van onze IOH was o.a. navigator bij de Israëlische luchtmacht en bij El Al, algemeen directeur van El Al Israël en bemanningslid van het El Al-vliegtuig, waamee Eichmann uit Argentinië werd ontvoerd.

Prof. André de Vries

Oprichter van de medische faculteit in de Tel Aviv Universiteit.

Siegfried van Vriesland 1886-1939

Een van de algemene directeuren van de voorloper van Dead Sea Works en hedendaagse ICL (Israel Chemicals Ltd.)

Shimon de Winter

Onze geliefde madriech van Haboniem Dror in Haarlem en ooit een bekende BN'ner in de Negev, was een populair gemeenteraadslid in Beer Sheva.

Weet u er meer?
Laat het ons weten!

Albert de Vries

AAN DE AMSTERDAMSE GRACHTEN

Aan de Amsterdamse grachten. Niemand, maar dan ook niemand kon dit zingen als [Wim Sonneveld](#). En ik heb zo'n vijftig versies beluisterd. Hij was geen zanger. Hij was een chansonnier! En natuurlijk een [top-cabaretier](#). (Druk op het blauw, want dat zijn 'links' en dan hoor je nog eens wat!)

Hij was er maar 'import' en dat was ik ook. Maar ik had op mijn veertiende al met een Amsterdams accent leren praten. Och, die arme, brave, Groningse ouders van me die toch echt Goois Nederlands hadden geprobeerd voor te leven. Vele geboren-en-getogen Amsterdammers hielden mij voor een echte Amsterdammer, zeg ik met trots.

In Amsterdam had je toch arbeiderstaal als nergens anders. Cynisch maar leuk. Zijn er hier nog meer mensen die me kunnen helpen er een verzameling van aan te leggen, of die iemand kennen die ervan weet of verzamelplaatsen kennen van dit fraais? Welke ken ik al?

- Was ik maar rijk en niet zo knap.

- Ik ben blij dat ik je zie want anders was ik stekeblind.

- Ga met God, dan ga je niet alleen.

- Hoe het gaat? Nou, ik heb vanochtend alle ziektes al gehad! (Trambestuurder; vele sjagriijnen hadden hem al het een en ander toegewent vanwege het slechte weer).

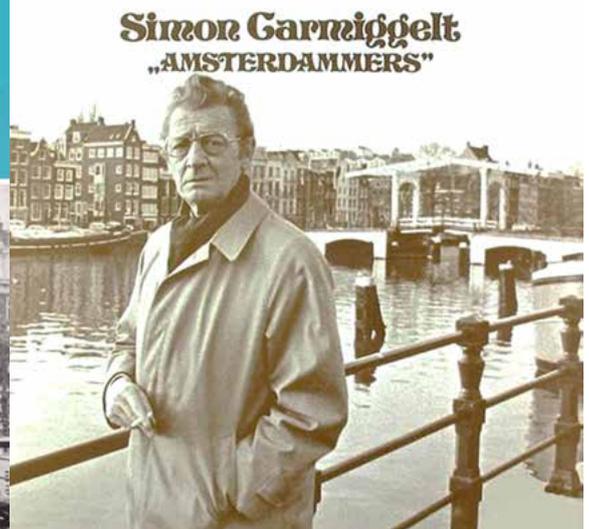
- "Hee, dat doe je verkeerd. Dat moet je een ander laten doen." Die telt niet. Die is van Carmiggelt/Sonneveld. ([Hier: op 45:03](#))

Toelichting: klik op de link hier net boven en je krijgt meer dan twee uur liedjes van Wim Sonneveld. Inclusief Het Dorp en vele andere. Op 45:03 minuten staat de sketch 'De Gulle Lach' van Simon Carmiggelt, uitgevoerd door Wim Sonneveld met de woorden "Hee, dat doe je verkeerd. Dat moet je een ander laten doen."

Moshe-Mordechai van Zuiden

(dagelijkse blogger bij de Times of Israel)

AAN DE AMSTER-
DAMSE GRACHTEN
WIM SONNEVELD

DE TROOSTKIP

Een paar weken voor het overlijden van mijn doodzieke man Abel z.l., ging ik met twee zonen en een sjeke vriendin wat eten in het naburige Carmiel. Ondanks de verdrietige toestand was de stemming goed in een sneeuwwitte Mercedes, zojuist geïmporteerd uit Duitsland. Op de terugweg naar huis dobberden we voort in de file, die meestal ontstaat bij het Arabische dorp Nahf. Veel vrachtwagens komen aangereden en moeten daar afslaan om hun lading af te leveren aan de slachthuizen.

We zien de veertjes van honderden jonge kippen, gestopt in te kleine kratten, wapperen in de wind. Bij een stoplicht komen we naast zo'n vrachtwagen te staan. We kijken allemaal meewarig naar die beestjes, die straks letterlijk een kopje kleiner zullen worden gemaakt. Door het autoraam komt ammoniaklucht ons tegemoet. Dan roept ineens de sjeke vriendin: "Er hangt er een uit! Gauw!" Als een veer springt onze oudste zoon op, duwt het portier open, staat op het asfalt en graait naar het aan een poot bungelend dier, dat zich nog net kan vasthouden aan de zijkant van een gebroken krat. Het licht staat nog op rood; snel duikt hij met kip en al weer in de smetteloze bolide, die meteen moet optrekken.

Die kip is ook wit, maar daar is dan ook alles mee gezegd. Terwijl de sjeke vriendin zich uit in tokgeluidjes, verspreidt zich een walgelijke geur door het interieur van de racewagen met zijn besmettelijke witleren bekleding. Door de kleine ruimte intensiveert deze in een paar minuten, zodat onmiddellijk alle ramen open moeten. De eigenaar van de auto, onze jongste zoon, zit duidelijk wat ongemakkelijk achter het stuur nu zijn pronkjuweel bevuild dreigt te raken. Hij durft echter geen spelbreker te zijn en het diertje onverbiddelijk in de berm te zetten. Want zijn sjeke vriendin blijft almaar roepen: "Ach wat een schatje, we hebben je gered van de dood, kalm aan maar, het komt allemaal goed, jammer hè van je vriendjes en vriendinnetjes, die gaan nu allemaal in de pan."

Biologische kip
930 gram

Plofkip
2.350 gram

WAKKER
DIER

Zoonlief die de kip op schoot houdt, heeft het niet al te makkelijk. Het dier is zwaar, door de veren heen voelt hij dikke dijen en een fors borststuk. Als ik het beestje vanaf de voorste stoel bekijk, denk ik dat wij hier met een soort kalkoenkuiken te maken hebben. Een grote forse snavel, waar weer wel een aandoenlijk geluid uitkomt, heel dikke wanstaltige poten, waar ze zichtbaar niet op kan staan vanwege haar gewicht. En ineens weet ik het: dit is een zogenaamde plofkip! Die wordt met hormonen en andere groeiversterkende middelen vierentwintig uur per etmaal met duizenden lotgenoten vetgemest, in een walgelijke stank en een enorme herrie om haar heen. Ze mag geen oog dicht doen, want er is maar één motto: groeien en alsjeblieft snel want als je zes weken bent gaat het mes erin! Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen hanen en hennen, als het maar groeit.

Nu wil het geval dat ik zelf pas geleden kuikens heb laten uitbroeden door Lachmania – een kip die ik als ei van de plaatselijke bakker kreeg. Die zijn ook zes weken oud, maar slechts een kwart van de omvang van dit genetisch gemanipuleerde monstertje.

Het moet niet lang meer duren, want de keurige pantalon van die ene zoon 'zit onder...'. Het dier heeft nog steeds last van stress door het verschrikkelijke avontuur dat ze net achter de rug heeft. Als we thuiskomen, is het donker. Ik zet haar in het kippenhok; allemachtig, wat is dat beest zwaar en heet. Meteen komen de dames voorafgegaan door hun heer, Jaapje de Haan, verontwaardigd van stok af met een houding van: wat krijgen we nou? Puntsjeria (oorspronkelijk van de plaatselijke bandenplakkerij) zet de aanval in, meteen geassisteerd door de haan. Wat! Een monster in de ren, korte metten ermee. Ter nauwer nood kan ik het dier voor de tweede keer van een akelige dood redden. Dan maar in het nog lege houthok waar kip Akkolientje zit te broeden, die, zoals haar naam al zegt, uit Akko komt.

Nu maar hopen dat de jakhalzen en de wilde honden het niet ruiken, of de nemia's en de boommarters die hier op de berg huizen. Droppy Tu-Tu is ze inmiddels gedoopt door de sjieke vriendin; hierbij slaat 'Tu-Tu' op haar favoriete geluid en 'Droppy' op het Engelse werkwoord 'to drop', gezien de situatie waarin wij haar aantreffen en niet op de typische Hollandse lekkernij.

Droppy kan niet lopen en zijgt meteen op haar dikke hurken neer. Als ik na een paar uur bij haar ga kijken, is ze nog klaar wakker. Ach natuurlijk, ze begrijpt niet dat er zoiets als nacht bestaat. Het was immers altijd licht vanaf het moment dat ze uit het ei kroop en haar droef bestaan begon!

Als ik de andere dag het menu voor mijn verwende lievelingen klaar maak, namelijk gesneden komkommertjes en tomaten, overgoten met blikjes mais uit de aanbieding van de plaatselijke supermarkt, pikt Droppy Tu-Tu alleen de mais eruit. Weet zij veel dat het andere groen en rood ook eetbaar is.

Inmiddels heb ik een mail gestuurd aan de stichting 'Wakker Dier' in Nederland en om informatie gevraagd. De reactie was heel enthousiast en begon met: "Nou, die kip heeft ook mazzel gehad zeg!" Wakker Dier heeft ervoor gezorgd dat dit schandelijke dierenleed is gestopt, met ook in het achterhoofd dat het vlees van deze stakkers buitengewoon ongezonder voor de mens is. Zij waren het ook die dit genetisch gemanipuleerde dier 'plofkip'

hebben genoemd vanwege de vaart waarmee het dier slachtrijp wordt gemaakt. Hun actie was zeer succesvol: Albert Heijn was de eerste die hun poten en borsten uit de rekken haalde. Andere Europese landen volgden.

Wakker Dier kon me echter niets vertellen over de ontwikkeling van de kip, als deze de genoemde zes weken overleefde. Ik was erg nieuwsgierig of Droppy ook eieren kon gaan leggen. Bij Wakker Dier waren ze net zo nieuwsgierig als ik en wilden graag op de hoogte gehouden worden.

Droppy had intussen ontdekt dat tomaten ook lekker waren. Opvallend was haar afwezigheid van angst voor mensen. Die zocht ze later, schuifelend op haar dinosauruspoten, juist als gezelschap op, ze was immers nooit alleen geweest.

Na een paar weken had ze ontdekt, hoe ze uit het hok kon komen en vond de weg naar de keuken. Heel gezellig ging ze naast me zitten als ik aan het aanrecht bezig was. Ik stopte haar af en toe wat restjes toe en zo leerde ze langzaam het gewone kippendieet. Onderwijl gaf ze tevreden tu-tuutjes en kreeg ik soms zachte pikjes op mijn grote teen.

Groeien bleef ze echter snel ondanks de afwezigheid van de groeiversnellers en al dra begon ze het formaat van een gans aan te nemen. Onderhand is het nog steeds niet duidelijk of het hier nu een man of een vrouw betreft. Zowel kip als haan proberen haar te grazen te nemen, soms met zijn tweeën tegelijk. Hoewel ze veel groter is, verweert ze zich niet en laat zich lelijke wonden toebrengen. De poezen echter zijn doodsbang voor haar en van die situatie maakt ze gebruik door hun etensbakken leeg te pikken.

Ik heb Droppy nog aan Abel laten zien en toen is het woord 'troostkip' gevallen. Hij lachte een beetje meewarig tegen mij. Toen hij overleden was en het verdriet zijn weg moest vinden, heb ik haar regelmatig op schoot genomen en haar warme grote lijf tegen me aan gehouden. En dan zei ze zachtjes: "Tu-tu."

Ruth de Jong

Voor alle opdrachten – groot en klein **THE HANDY MAN**

<ul style="list-style-type: none"> ✓ VERBOUWINGEN ✓ DAKISOLATIE ✓ SCHILDERWERK ✓ ELEKTRICITEIT ✓ SANITAIR ✓ TIMMERWERK 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ RENOVATIE KEUKENS EN BADKAMERS ✓ ALLE SOORTEN KASTEN OP MAAT ✓ VOORAL VOOR BEJAARDEN: Kleine voorzieningen die het wonen gerieflijker en veiliger maken, zoals deuren die de goede kant opdraaien, handgrepen in toilet, enz.
--	---

wendt u zich tot Yasha Israels – tel: 09-7745844
yashaisraels@gmail.com

'T IS NIET VOORBIJ MET DIE CORONA

Met dank aan Gerard Cox. <https://www.youtube.com/watch?v=23ORU2CZ5K4>

*Nanana na na na
Na nana nana na nana
Nanananana nana na na na
Nana na na nananananananananana
Je hebt er maandenlang naar uitgekeken
De natte winter wou maar eerst niet om
Traag en langzaam kropen langs de weken
Maar eindelijk daar was 'ie toch, de zon
De nachten kort, de dagen lang
De ochtend vol van vogelzang
't Scherpe, hoge zoemen van een mug
Dan denk je, ha daar is-t-ie dan
Dit wordt minstens de zomer van de eeuw
Maar lieve mensen, o, wat gaat het vlug
't Is weer voorbij, die mooie zomer
Die zomer die begon zowat in maart
O, je dacht dat er geen einde aan zou komen
Maar in Israël oktober roert zijn staart
Nanana na na na
Na nana nana na nana
Nanananana nana na na na*

*Nana na na nananananananananana
We hebben het toch echt niet aan zien komen
Na al die fijne regen volgt toch 't strand
De Kineret was zo vol, 't was ongelofelijk
Maar in China was ineens iets aan de hand
En toen kwam de corona hier
Het einde echt van veel plezier
Poeriem, Pesach, de Seder alleen
Jom Kippoer, Rosj Hasjana
En ook Soekot, Simchat Tora
Bezoek of sjoel van eerst gegund aan geen
't Is niet voorbij met die corona
Die corona die begon zowat in maart
O, je dacht dat er een einde aan zou komen
't Is een heel klein virus met een lange staart
Nanana na na na
Na nana nana na nana
Nanananana nana na na na
Nana na na nananananananananana!*

M.M. van Zuiden

De berichten in deze rubriek zijn gebaseerd op actualiteiten gepubliceerd op Jonet.nl en andere Nederlandse media. Deze aflevering bestrijkt de periode augustus tot begin november 2020.

Julius Vischjager

Vele tientallen jaren achtereen was hij te vinden op Het Binnenhof, de politieke arena in Den Haag. Hij publiceerde wekelijks zijn met de hand geschreven periodiek 'The Daily Invisible'. Hij was een zonderling, maar mocht altijd de laatste vraag stellen bij de wekelijkse persconferenties van de premier. Zijn Joodse ouders werden omgebracht in Buchenwald en Bergen-Belsen. Julius groeide op in pleeggezinnen en tehuizen. Ondanks deze moeizame levensstart bezocht hij het Conservatorium en werd een verdienstelijke pianist. Zijn lichaam werd levenloos gevonden in de Ringvaart in Amsterdam, niet ver van zijn woning. Hij is 83 geworden.

Monumenten

De Raad van State heeft tal van bezwaarschriften tegen de door de gemeente Amsterdam verleende bouwvergunning voor de Namenwand ongegrond verklaard. Het Nederlands Auschwitz Comité geleid door Jacques Grishaver die al vijftien jaar met het project doende is, kan eindelijk opgelucht ademhalen. De bouw van het monument, waarmee al was gestart, kan onbelemmerd doorgaan. Oplevering wordt verwacht na de zomer van 2021.

Een ander plaatselijk herdenkingsmonument werd onlangs onthuld in Den Helder. Daar wordt de herinnering aan 118 Helderse Joden in ere gehouden door een centraal gelegen gedenkteken. Vanwege corona was de onthulling een sobere aangelegenheid. Rabbijn Jacobs zei dat het virus overwonnen zal worden, terwijl het antisemitismevirus al eeuwen de kop opsteekt. Momenteel worden Joden bijvoorbeeld beschuldigd van de coronabuitbraak. Bij een anticoronawet-demonstratie in Den Bosch zijn antisemitische leuzen

geroepen en kreten als 'Heil Hitler'. Eerder vergeleek een anticoronamaatregelen-voorman het mondkapje met de gele Jodenster die door de nazi's tijdens de bezetting 1940-'45 verplicht was gesteld.

Andere incidenten

In Haarlem moest een net door de Gemeente aangestelde nieuwe stadsdichter (het gaat om een populaire rapper) het veld ruimen nadat er onrust was ontstaan door antisemitische songs en teksten op internet van zijn hand. In Amsterdam is het Openbaar Ministerie uiteindelijk na eerdere ontkenning tot de conclusie gekomen dat een uit Syrië afkomstige Palestijn die tweemaal het koosjere restaurant HaCarmel aanviel, handelde vanuit terroristische motieven. Bij dat soort gronden kan een zwaardere straf worden opgelegd. In het Boeddhistisch Dagblad verscheen een stuk van een BDS-aanhanger/filosoof die betoogde dat 'aan de Palestijnen hun grond diende te worden teruggegeven.' Het CIDI schreef een weerwoord waarin werd uitgelegd wat zionisme feitelijk inhoudt en op de geschiedenis van het Palestijns-Israëliësch conflict werd ingegaan.

Stolpersteine

De plaatsing van zogeheten Stolpersteine ondervindt vertraging door de coronacrisis. De Duitse kunstenaar Günter Demnig, die bijna altijd betrokken wordt bij het leggen van de stenen, durft niet naar Nederland te komen vanwege besmettingsgevaar. In enkele gemeenten, zoals in Gouda, wordt naar alternatieven gezocht om de plaatsing toch doorgang te kunnen laten vinden. In heel Europa zijn inmiddels vele tienduizenden stenen gelegd.

Leerstoel Jodendom

Professor Judith Frishman ging onlangs met pensioen.

Haar leerstoel Jodendom werd door de Universiteit van Leiden opgeheven. Als reden werd geldgebrek opgegeven. De leerstoel kon worden voortgezet als die door de Joden in Nederland zelf zou worden gefinancierd. Frishman zei daarover: "Dat roept het idee op, dat Joden zo rijk zijn, dat zij dat wel even kunnen betalen." Leerstoelen voor andere religies blijven bestaan.

Vertrek directeur JMW

Na drie jaar vertrekt de directeur van het Joods Maatschappelijk Werk Judith Meijer wegens aanvaarding van een betrekking in het buitenland. Haar vertrek wordt betreurd. Zij wist JMW om te vormen tot een toekomstbestendige organisatie met nieuw élan, zo wordt gesteld.

Salo Muller

Salo Muller kreeg de onderscheiding uitgereikt voor Officier in de Orde van Oranje-Nassau. Hij was al eerder benoemd tot Ridder in die Orde. Salo wist met veel volharding de NS zover te krijgen dat zij een genoegdoening wilden betalen voor slachtoffers van de Sjoa en nabestaanden.

Schuldbekentenis door Protestanten

Aangekondigd werd dat tijdens de Kristallnachtherdenking op 8 november dominee Renée de Reuver, scriba (secretaris) van de Protestantse Kerk in Nederland, een schuldbekentenis zal uitspreken over de passieve rol van de kerken in de aanloop naar en gedurende de Sjoa. "De kerk (als instituut) schoot tekort in spreken en zwijgen, in doen en laten, in houding en gedachten", aldus de PKN. Dat staat los van individuele protestanten of predikanten die zich wel hebben verzet tegen het antisemitisme en Joden hebben geholpen.

Levensverzekering

Joël Komkommer (66), kleinzoon van een in Sobibor vermoorde Nederlandse Jood, kreeg onlangs alsnog de levensverzekering van zijn grootvader uitgekeerd. Bij toeval werd ontdekt dat er een verzekering was afgesloten tijdens de oorlogsjaren die nooit werd uitgekeerd. Het gaat om een uitzonderlijk groot bedrag van 60.000 euro. Het gemiddelde van de inmiddels meer dan 2.000 alsnog uitgekeerde polissen is 2.500 euro.

Religieus nieuws

Het ruim twee jaar durende conflict tussen het bestuur van het NIK en de mediene werd na enige maanden opgelost. Alle partijen zijn gelukkig met de beslechting van het geschil dat over bestuurlijke indeling in ressorten ging. Het mikwe in de zogenaamde Russensjoel (in de Nieuwe Kerkstraat) is tijdens de selichotnachtsdienst vernoemd naar de vorig jaar op 100-jarige leeftijd overleden Dolf Aronson. Hij vervulde met nesjomme een sleutelrol in het sjoeltje. Tachtig jaar lang was hij sjaliach tsiboer op de Hoge Feestdagen!

De sjoels, zowel orthodox als liberaal, hebben naar buiten gebracht dat zij zich zullen houden aan de algemene beperking van het aantal tijdens corona gehanteerde bezoekers, te weten dertig. Met mondkapjes op en op anderhalve meter afstand, zoals in Nederland gebruikelijk. Grondwettelijk mogen gebedshuizen meer bezoekers toestaan en daar wordt geen gebruik van gemaakt om corona het hoofd te bieden. De Alkmaarse sjoel heeft aansluiting gezocht bij liberaal-Joods Nederland. Eerder was de sjoel aangesloten bij het NIK.

Cultureel nieuws

SERET Israeli Film & TV Festival zal ondanks corona doorgang vinden in diverse bioscoopzalen in Amsterdam en Amstelveen. Het Festival wordt voor de zesde keer georganiseerd. Er zijn nieuwe films en documentaires te zien van Israëliische filmmakers. Het kinderprogramma Oorlog-stories van de Evangelische Omroep heeft de hoogste prijs van het Cinekid kinderfilmfestival gewonnen. Het gaat over een Joodse tiener in de Tweede Wereldoorlog die via social media vertelt wat haar overkomt. Door deze manier van storytelling is het gelukt haar onderduikverhaal dicht bij haar leeftijdsgenoten te brengen. De serie is geïnspireerd op het oorlogsdagboek 'Het verhaal van Edith' van de Nederlandse Edith Velmans-Van Hessen. Kinderboekenschrijfster Yvonne Brill (78) publiceerde recent 'Davids droom', geschreven voor kinderen tussen de elf en de veertien jaar. Het verhaal gaat over een Joodse jongen en zijn ervaringen in de Sjoa. Mogelijk wordt 'Davids droom' zowel in het Engels alsook in het Hebreeuws vertaald.

Nieuws uit NEDERLAND

Door Ratna Pelle

Kort na het begin van de coronacrisis kwam in Nederland op kleine schaal verzet op gang tegen de vergaande coronamaatregelen; er waren anti-corona protesten en cijfers en bronnen waarop men zich baseerde werden betwist. Complottheorieën verspreidden zich daarbij sneller dan ooit. Sommigen ontkennen dat er een dodelijk virus rondwaart en geloven in een complot om ons onze vrijheden af te nemen, om straks via vaccins een chip te implanteren, via 5G te controleren, of voor bepaalde elites (Joden) om de macht te grijpen.

Coronaprotesten en complotten

Kort na het begin van de coronacrisis kwam in Nederland op kleine schaal verzet op gang tegen de vergaande coronamaatregelen; er waren anti-corona protesten en cijfers en bronnen waarop men zich baseerde werden betwist. Complottheorieën verspreidden zich daarbij sneller dan ooit. Sommigen ontkennen dat er een dodelijk virus rondwaart en geloven in een complot om ons onze vrijheden af te nemen, om straks via vaccins een chip te implanteren, via 5G te controleren, of voor bepaalde elites (Joden) om de macht te grijpen. Er circuleren de meest bizarre complotten op internet. De laatste maanden wint het uit Amerika overgewaaid QAnon aan populariteit. 10 á 15% van de bevolking in Nederland schijnt in complotten rond corona te geloven. Volgens een peiling van onderzoeksbureau Ipsos denkt 15% van de Nederlanders dat het coronavirus een 'biowapen' is.

Agressie

Na de zomervakantie escaleerden de protesten dusdanig dat politici geregeld werden uitgescholden en belaagd, zodat ze de achterdeur van het Tweede Kamergebouw moesten nemen om veilig binnen te komen. Bijna dagelijks stonden honderden mensen voor het Kamergebouw te protesteren. Kamervoorzitter Arib deed een dringende oproep aan de burgemeester van Den Haag om de demonstraties meer te spreiden, zodat de Kamerleden hun werk kunnen blijven doen. In de nieuwe Dreigingsanalyse van de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid wordt geconstateerd dat er 'veel verschillende polariserende groepen en individuen online actief zijn die elkaar vinden in het afwijzen van de overheid en het overheidsbeleid'. Men wijst daarbij o.a. op stichting de Blauwe Tijger, een 'ultraconservatieve uitgeverij' die ook de protestacties van boeren tegen het stikstofbeleid financieel steunt. De uitgeverij wordt gezien als doorgeefluik van anti-overheidspropaganda, nepnieuws en complottheorieën. Naast een activistische bovenlaag

die de straat op gaat is er een 'radicale onderstroom met extremistische gedragingen' die nog veel verder wil gaan en politici en journalisten belaagt, politiemensen intimideert en privéadressen van politieagenten en politici online zet.

Vanwege de toegenomen agressie, onder andere door geradicaliseerde boeren en activisten van 'Viruswaarheid', besloot de NOS in oktober om het NOS-logo van busjes en andere voertuigen te verwijderen. "Het klinkt misschien zwaar, maar dit voelt als zwichten voor terreur en geweld," zei een verslaggever. Hoofdredacteur Marcel Gelauff verklaarde in het programma Eén Vandaag: "We willen juist zichtbaar zijn, maar vanuit veiligheidsoogpunt kan dat niet meer."

Zorgpersoneel

Ook zorgpersoneel heeft last van de toegenomen polarisatie. Men krijgt vaker te maken met agressie en bedreigingen omdat mensen het niet eens zijn met bijvoorbeeld de overplaatsing van een patiënt of coronamaatregelen die gelden bij bezoek van familie in ziekenhuis of verpleeghuis. Uit een peiling blijkt dat ruim de helft van het zorgpersoneel de afgelopen maanden te maken kreeg met scheldpartijen en dreigementen, zo meldde de Telegraaf. Het gaat zover dat coronapatiënten in ziekenhuizen en mensen in 'teststraten' werden geïntimideerd en ervan beschuldigd acteurs te zijn die waren ingehuurd door het RIVM (Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu).

Al in april waarschuwde een VN-rapporteur tegen de toename van antisemitisme vanwege de coronacrisis. Niet alleen in het Midden-Oosten en Turkije, maar ook de Alt-Right beweging in de VS en Europa verspreidt theorieën waarin de coronacrisis rijke Joden in de kaart zou spelen omdat zij zo veel geld kunnen verdienen aan een vaccin. Nog erger: zionisten zouden met het virus niet-Joodse volken willen decimeren en de wereld onder controle krijgen. Hoewel het voorkomen van dit soort beweringen in Nederland relatief gezien meevalt, brengt men zulke ideeën soms wel ter sprake, bijvoorbeeld in het programma 'Café Weltschmerz'.

Ophef over moslima kandidaat GroenLinks

De Tweede Kamer verkiezingen zijn in aantocht (17 maart). Er ontstond commotie toen bleek dat de voorgestelde

nummer 9 op de lijst van GroenLinks (nu in de Kamer met veertien zetels) een moslima is, die (tot 1 december) ook vicevoorzitter was van een met de Moslimbroederschap verbonden Europese jongerenorganisatie, FEMYSO. Dit kwam aan het licht dankzij spuurwerk van blogger en oud-journalist Carel Brendel, die de partij om opheldering vroeg omdat deze functie niet bij haar voordracht was genoemd en ook niet op de website van GroenLinks staat vermeld.

GroenLinks en dit kandidaat Kamerlid, Kauthar Bouchallikht, ontkennen iedere connectie met de Moslimbroeders. Dit is opvallend, want bronnen als de AIVD, de Duitse inlichtingendienst en deskundigen zeggen dat FEMYSO de jongerenorganisatie van de Moslimbroeders in Europa is. De koepel van de Moslimbroeders in Europa, de FIOE, zegt dit ook. Alleen FEMYSO zelf ontkent en daar verwijzen zowel GroenLinks als Bouchallikht dan naar. Volgens FEMYSO komen deze beschuldigingen uit extreemrechtse hoek, en ook GroenLinks doet ze af als laster van 'rechtse bloggers en twitteraars', bedoeld om moslims te stigmatiseren.

Deskundigen zijn het niet eens over hoe gevaarlijk de Moslimbroederschap in Europa is. Deze houdt zich hier niet met terrorisme bezig, maar streeft er wel naar dat de islam leidend is in alle aspecten van het leven van moslims en dat staat op gespannen voet met onze scheiding van kerk en staat. Daarbij wordt gevreesd dat de Moslimbroederschap met dit doel bijdraagt aan isolationisme en polarisatie. Zij zouden uiteindelijk heel Europa willen onderwerpen aan op de islam gebaseerde regels. Het is een conservatieve beweging waar antiwesterse, antisemitische en vrouwonvriendelijke ideeën heersen. Je kunt je afvragen wat GroenLinks als linkse en progressieve partij met iemand uit die kringen te maken wil hebben. Volgens partijleider Jesse Klaver van GroenLinks is Bouchallikht echter een boegbeeld van de groene beweging. Ze is voorzitter van de Groene Moslims en heeft een grote klimaatmars georganiseerd.

Extreemrechtse leden JFvD

Er zijn ook problemen bij de jongeren van Forum voor Democratie (JFvD). Al in april bleek dat verschillende leden in besloten app-groepen extreemrechtse berichten hadden verstuurd, waarin het nationaalsocialisme de 'beste economische formule ooit' werd genoemd. Een ander groepslid verklaarde 'letterlijk iedere ideologie' te zullen aanhangen die Nederland 'weer 95% blank maakt

met 0% moslims'. Nog een uitlating: "Joden zijn ontzettend bang voor blanken. Daarom zijn alle nieuwsorganisaties met voornamelijk Joden in de top keihard bezig met anti-blanken retoriek verspreiden."

Bezorgde leden schreven nu een brief aan het bestuur van de JFvD en het hoofdbestuur van Forum: "Het gaat om uitingen die overeenkomen met autoritaire, fascistische en/of nationaalsocialistische denkbeelden, inclusief antisemitisme, homofobie en racistisch imperialisme." Het bestuur reageerde nogal laks, maar uiteindelijk werden zes leden geschorst dan wel geroyeerd. Eind november kwamen echter nieuwe voorbeelden naar buiten van homofobe en antisemitische uitingen en nazisymphathieën. Een student, die zich daaraan had schuldig gemaakt was gepromoveerd tot regionaal coördinator en zou zelfs fractiemedewerker in de Tweede Kamer zijn geworden. Verschillende klokkenluiders die in het voorjaar hun zorgen uitten bij het bestuur, werden daarentegen uit de partij gezet.

Ook JFvD voorzitter Freek Jansen, tevens rechterhand van partijleider Thierry Baudet en nummer 7 op de kandidatenlijst van de partij, hangt extreme ideeën aan. Hij was de verbindende schakel tussen Baudet en leden van de extreemrechtse organisatie Erkenbrand tijdens een etentje met de white supremacist Jared Taylor, zo meldde Het Parool. De Volkskrant voegde daaraan toe dat hij mensen van de Vlaams-nationalistische beweging Schild & Vrienden naar Nederland haalde voor de FvD zomerschool. In België is die beweging omstreden vanwege antisemitische en racistische uitspraken. Jansen schreef verschillende speeches voor Baudet, waaronder die na de overwinning van de Provinciale Statenverkiezingen in 2017 waarin hij het o.a. had over de Uil van Minerva en onze boreale wereld.

Antisemitisme

Het is belangrijk om te weten, dat Forum voor Democratie sinds maart 2017 is vertegenwoordigd in de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Bij de Provinciale Statenverkiezingen 2019 behaalde Forum voor Democratie zelfs een overwinning door de grootste partij te worden. Naar aanleiding van de nieuwe onthullingen eisten prominente leden van de partij het vertrek van Jansen en het opdoeken van de JFvD. Het bestuur was al tijdelijk teruggetreden in afwachting van de uitkomsten van alweer een intern onderzoek en dwong Baudet tot een keuze. Daarop besloot Baudet op 23 november om

terug te treden als lijsttrekker en een dag later legde hij ook zijn voorzitterschap neer. Kort daarop lieten Kamerlid Theo Hiddema en Statenlid Paul Cliteur weten per direct op te stappen. Jansen zal niet meer op de kandidatenlijst komen te staan. Baudet blijft volhouden dat hij de kritiek van de partijtop op de jongerenafdeling overdreven vindt en zegt dat 'de verwijten kant noch wal raken'. Volgens verschillende partij prominenten is Baudet echter de laatste tijd geradicaliseerd. Hij flirtte openlijk met complottheorieën rond corona en sprak demonstranten van Viruswaarheid bemoedigend toe. Hij zou tijdens een etentje met kandidaat Kamerleden hebben gezegd dat [de Joodse filantroop] George Soros corona de wereld in heeft geholpen, om een nieuwe wereldheerschappij te starten. Ook zou Baudet aan een van hen hebben gevraagd waar haar kruistocht tegen het antisemitisme vandaan komt. Toen zij antwoordde, dat toch iedereen tegen antisemitisme was, zei hij: "Bijna iedereen die ik ken is antisemiet." Baudet zou niet willen dat leden geroyeerd worden vanwege antisemitisme, want dat zou toegeven zijn aan 'linkse media'.

In de ontstane machtsstrijd tussen Baudet met enkele getrouwen enerzijds en het merendeel van het bestuur, de Statenleden en andere prominenten anderzijds, eisten de laatsten zijn vertrek uit de partij, waarna Baudet eigenhandig een lijsttrekkersverkiezing aankondigde en zich toch weer kandidaat wil stellen. Inmiddels is de breuk een feit nu de meeste kandidaat Kamerleden, Statenleden en andere prominenten zijn opgestapt.

Ontkenning

Wat opvalt bij zowel GroenLinks als Forum voor Democratie is de ontkennings- en bagatelliseringsmodus waar beide partijen inzitten, de onwil om dingen serieus uit te zoeken en zo nodig op gezette schreden terug te keren. Het gaat in beide gevallen om radicaal gedachtengoed dat deze politieke partijen wordt binnen gehaald en dat haaks staat op de uitgangspunten van de partij (GroenLinks) en op eerdere uitspraken dat men met dit soort uitingen niks te maken wilde hebben (Forum).

De realiteit blijkt anders. Forum oefent duidelijk een grote aantrekkingskracht uit op mensen uit de Alt-Right richting en zelfs hardcore neonazi's. Die mensen krijgen daar de ruimte en komen op bestuursfuncties terecht, omdat het gedachtengoed van velen in Forum niet zo ver afstaat van het hunne. Daar tegenover staan de meer pragmatisch ingestelde mensen die de politiek wel een ruk naar rechts

willen geven maar niet veel ophebben met boreaal gefilosofeer en uilen van Minerva.

GroenLinks heeft een zwak voor minderheden en stelt zich kritiekloos op tegenover de (radicale) islam. Kritiek op de islam wordt al gauw gelijk gesteld met 'stigmatisering', en afgedaan als rechtse pogingen om minderheden in een hoek te zetten en hun monddood te maken. De eigen achterban wordt afgescheept met verhaaltjes over hoe een jonge generatie tegelijkertijd moslim, klimaatactivist, feminist, LHBTIQ+'er, Nederlander, en nog veel meer kan zijn en hoe al deze identiteiten met elkaar verbonden zijn.

Ophef over stadsdichter Haarlem

In dit kader is de would be stadsdichter van Haarlem ook opvallend. Afgelopen september benoemde men 'rapper' en 'spoken word' kunstenaar Darryl Danchelo Osenga – artiestennaam Insayno – tot stadsdichter. Men wist van zijn activistische verleden (bij o.a. Kick Out Zwarte Piet) maar niet van een bijzonder grove en antisemitische tekst van een van zijn raps, waarin hij o.a. zegt: "de behandeling van de concentratiekampen is slechts een lachertje vergeleken met onze slavenhandel." Na ophef maakte hij

een soort van excuses, maar er doken tientallen extreme twitterberichten van hem op, waarin hij o.a. beweerde dat de aanslag op de Bataclan (Parijs, 2015) een 'fase flag' was en verschillende tegenstanders dood wenste. Ook hintte hij op het gebruik van geweld en stelde Hitler en Wilders op een lijn. Verder schreef hij: "Je zet het hele leger van Hitler weg als nazi's op basis van het uitroeien van Joden. Terwijl ze ook goede dingen deden." Na het nodige heen en weer besloot het college van B&W na twee dagen hem het stadsdichterschap te ontnemen. De benoemingscommissie schreef in een open brief dit besluit te betreuren omdat men nog zoveel van hem had kunnen leren.

Ook hier zien we een naïef bestuur dat graag de diversiteit bevordert en een nieuweling, allochtoon en (relatieve) jongere een kans wil geven. Zelfs nadat duidelijk werd dat hij in een recent verleden nogal dubieuze ideeën ventileerde, bleven sommigen aan het ideaalbeeld vasthouden. Hij beweerde zelf dat rechts Nederland karaktermoord op hem had gepleegd en hem het stadsdichterschap was afgepakt omdat hij zich tegen Zwarte Piet en racisme had uitgesproken.

Ooproep familie verhalen Nederlands-Indië

Voor familie verhalen uit Nederlands-Indië en Indonesië van immigranten die na de Japanse capitulatie in 1945 Alia gemaakt hebben. Dit mag ook via Nederland of andere landen zijn geweest.

Wij willen deze verhalen graag gebruiken voor publicatie op onze website die kortgeleden is gelanceerd. Ga naar:

www.de-indische-verhalentafel.online

Alle verhalen zullen ook in het Engels worden gepubliceerd, zodat ze toegankelijk zijn voor de tweede, derde en alle toekomstige generaties.

Als er genoeg verhalen voor ons beschikbaar zijn overwegen wij een boekje te publiceren: "van Tempo Doeloe naar Het Beloofde Land".

Uw bijdrage wordt gewaardeerd

Dank u wel!

Tilly van Coevorden & Guus Rozendaal

mathilde.vancoevorden@outlook.com

Ooproep Informatie Joods Werkdorp Slootdorp

Bent u nabestaande van een inwoner van het Joods Werkdorp?

Of kent u nabestaanden van het Joods Werkdorp?

Help ons het verhaal van de Sjoa en van de Werkdorpers te blijven vertellen.

Stuur een email naar joodswerkdorpslootdorp@gmail.com

Wij nemen dan graag contact met u op.

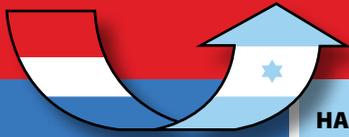
Meer over ons werk: www.joodswerkdorpslootdorp.nl

Namens het bestuur: Ron Bar-El, voorzitter

P.S. Ook hebben wij een Facebook pagina

P.O.PROEP.P.O

IOH - CONTACTPAGINA

IOH KANTOOR

Commercieel centrum
Ramat Ilan
Oranim 1, 5405201 Givat Shmuel
tel: 03-5625611 fax: 03-5625575
ioh@netvision.net.il www.ioh.co.il
www.facebook.com/
IrgoenOleiHolland

LEDEN VAN HET HOOFDBESTUUR

Gideon van der Sluis

Voorzitter (Dagelijks Bestuur)
voorzitter@ioh.co.il

Binyamin Tjong Alvares

Penningmeester (Dagelijks Bestuur)
binyamin.tjong@gmail.com

Marion Levkovits

Afd. Jeruzalem
(Vice-voorzitter/Dagelijks Bestuur)
marion.iohsecretaris@gmail.com

Marc Boas, Lid

marcboas@partner.net.il

Yvonne Ben Hador

Afd. Netanya/Sharon
yb0712@gmail.com

Malka Shamir-de Leeuw

Afd. Be'er Sheva/Zuiden
elsje@netvision.net.il

Baruch Bar Tel

Afd. Tel Aviv
baruch.bartel@gmail.com

Ini Lederer

Afd. Haifa/Noorden
iohhaifa@gmail.com

Natanja Slager, Lid

natanja@gmail.com

AFDELINGEN

JERUZALEM

iohjerusalem@gmail.com
Voorzitter: **Marion Levkovits**
Tel: 054-7600043
Penningmeester: **Simone Wenger**
Tel: 052-6074330
Secretaris: **Dini Goldschmidt**
Tel: 050-6748552
Facebook: Irgoen Olei Holland
Jeruzalem

HAIFA en het NOORDEN

iohhaifa@gmail.com
Voorzitter: **Helen Raz**
Tel: 054-7680877
Penningmeester: **Dr. Hans Hartog**
Tel: 04-8246053
Secretaris: **Ini Lederer**
Tel: 054-4760061

NETANYA-SHARON

Voorzitter: **Yvonne Ben-Hador**
tel: 09-7748007 yb0712@gmail.com
Penningmeester: **Henry Velleman**
tel: 09-7444082
henryve31@gmail.com
Secretariaat: **Rudie Kleerkoper**
tel: 09-8857987
iohnetanya.sharon@gmail.com

TEL AVIV

Voorzitter:
Avraham (Albert) de Vries

Tel: 054-4559853
devriesa@zahav.net.il

BE'ER SHEVA

voorzitter: Saskia de Leeuw-Beeser
tel: 054-6820030 | saskia@bgu.ac.il

OUDERHUIZEN

BETH JULIANA

David Raziël 22 | 4681222 Herzliya
tel: 09-9704646 fax: 09-9576529
office@beth-juliana.co.il
www.beth-juliana.co.il

BETH JOLES

Kikar Harakafot 1 | 3474901 Haifa
tel: 077-7374100 fax: 04-8372891
joles@joles.co.il | www.joles.co.il

SOCIALE ZORG NINI CZOPP

Landelijke sociale zorg voor
Nederlandse Shoa overlevenden
en hun partners
tel: 09-9794146 | fax: 15336241889
emz@netvision.net.il
www.nini.org.il

Bezoekadres:
Arieh Regev 4, Netanya
Postadres: PO Box 13310, Netanya

FONDSEN LENINGFONDS & KEREN MEJOECHEDET

tel: 03-5625611
ioh@netvision.net.il

JAD DAVIDS

POB 5207 | 4615102 Herzliya
giften: 03-6775174
tel: 050-7262577
davidsfonds60@gmail.com
www.jad-davids.com

NEDERLANDSE OVERHEID

AMBASSADE

Beit Oz, 13e verdieping
Abba Hillel 14, Ramat Gan
POB 1967, 5211802 Ramat Gan
tel: 03-7540777 | fax: 03-7540751
tel@minbuza.nl

CONSULATEN

Haifa

Ma'abarot St. 6, 3446125 Haifa
tel: 04-8111707

cohollow@netvision.net.il

Eilat

POB 1099 8811001 Eilat
tel: 08-6335466, 08-6315666

VenO - WUV

Bezoekadressen op afspraak:

Nederlandse Ambassade – afd.
VenO Abba Hillel 14 (13e etage)
Ramat Gan
Tel: 03-7540741

Andere spreekuren:

Beth Joles Haifa - 077-7374100
Beth Juliana Herzliya - 09-9704646
Jeruzalem - 03-7540741
tel-veno@minbuza.nl

WUV- CLIËNTENRAAD

David Eisenmann, 08-9761618
Marthi Hershler, 02-6729370
Elly Maoz-Drukker, 09-8998367
Judith Millul, 04-8242788

Chanoch Mogendorff

04-9899482

Malka Shamir, 052-2700665

Shimon Vega, 08-9476342

OVERIGE ORGANISATIES

AJALAH - Israël R.A.

in liquidatie

tel/fax: 050-5317442
POB 6304, 3106201 Haifa

Amoetat AKEVOTH

in liquidatie

Onderzoek van de genealogie
en het familie erfgoed van het
Nederlandse Jodendom (A.R.)
www.dutchjewry.org
bnnch@zahav.net.il

CENTER RESEARCH DUTCH JEWRY

Yitzhak Rabin Center
Hebrew University, Mount Scopus
9190501 Jeruzalem
tel: 02-5880242 / fax: 02-5880241
dutchjew@mail.huji.ac.il
http://www.dutchjewry.com

ELAH -

Psycho-sociale begeleiding

Yigal Allon 157/941
6744365 Tel Aviv
tel: 03-6910921 fax: 03-6951574
elah@elah.org.il www.elah.org.il

STICHTING COLLECTIEVE MAROR-GELDEN ISRAËL (SCMI) in liquidatie

POB 24316 | 9124202 Jeruzalem
office@scmi.org.il | www.scmi.org.il

SNBN - Stichting Nederlanders Buiten Nederland

chayabrasz@gmail.com
www.
nederlandersbuitennederland.nl

Stichting GOED -

Grenzeloos Onder Een Dak

Voor Nederlanders in het buitenland
www.stichtinggoed.nl/goed

FACEBOOK + EMAIL

Dutch Forum Israel
Dutch Jerusalem
IOH ארגון עולי הולנד
Irgoen Olei Holland Jeruzalem
Nederlandse vrouwen in Israel
Embassy of the Kingdom of the
Netherlands in Israel
HOI-emailgroep, geef je op bij:
daviddeleeuw@gmail.com